

Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrai finansuojamas projektas Nr. 09.2.1-ESFA-V-726-03-0001
„Skaitmeninio ugdymo turinio kūrimas ir diegimas“

MENŲ ISTORIJOS VIDURINIO UGDYMO BENDROSIOS PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO REKOMENDACIJOS

Įgyvendinimo rekomendacijas parengė:

dr. Lolita Jolanta Piličiauskaitė, Ugnius Vaiginis

Turinys

1. Dalyko naujo turinio mokymo rekomendacijos	2
1.1. III gimnazijos klasė	3
1.2. IV gimnazijos klasė	4
2. Veiklų planavimo ir kompetencijų ugdymo pavyzdžiai	5
2.1. III gimnazijos klasė	5
2.2. IV gimnazijos klasė	29
3. Skaitmeninės mokymo priemonės, skirtos BP įgyvendinti	43
3.1. III gimnazijos klasė	43
3.2. IV gimnazijos klasė	47
4. Literatūros ir šaltinių sąrašas.....	51
4.1. III gimnazijos klasė	51
4.2. IV gimnazijos klasė	52
5. Užduočių ar mokinių darbų, iliustruojančių pasiekimų lygius, pavyzdžiai	53
5.1. III gimnazijos klasė	53
5.1.1. Meninių epochų kontekstų ir meno rūšių pažinimas (A)	53
5.1.2. Meno pažinimas ir vertinimas (B)	55
5.1.3. Meno istorijos reiškinių ir kontekstų pažinimas (C).....	57
5.2. IV gimnazijos klasė	61
5.2.1. Meninių epochų kontekstų ir meno rūšių pažinimas (A)	61
5.2.2. Meno pažinimas ir vertinimas (B)	62
5.2.3. Meno istorijos reiškinių ir kontekstų pažinimas (C).....	65

1. Dalyko naujo turinio mokymo rekomendacijos

Šiame skyrelyje aptariami metodai ir būdai, kaip mokyti dalyko naują turinį, įtrauktą į menų istorijos bendrąją programą (toliau BP). Siekiant susieti pateikiamas mokymosi turinio įgyvendinimo rekomendacijas su BP, numeruojant nurodomas atitinkamas BP mokymosi turinio srities ir temos numeris.

Menų istorijos mokymasis skiriasi nuo kitų menų mokslų dalykų tuo, kad didelė dalis patyriminio mokymosi darbų gali būti atlikta tik atviros internetinės prieigos auditorijose arba virtualiai (esant galimybei pageidautina kontaktiniu būdu), todėl pateikiama daugiau interneto šaltinio nuorodų į meno platformas, virtualius ir realius muziejus, parodas, koncertų sales ir kt. Taip ugdant gebėjimus pažinti skirtingus menus ir juos vertinti įvairių meno epochų kontekstuose, siekiama paskatinti mokinius atrasti labiausia patinkančią meno rūšį ir jos suvokimą paversti kasdieninio gyvenimo dalimi. Nemaža dalis informacijos šaltinių yra anglų kalba, todėl dažnu atveju vertėtų planuoti integralias menų istorijos ir anglų kalbos mokymosi veiklas.

Menų istorijos mokymosi turinys sudaro puikias prielaidas ugdyti ne tik pažinimo, bet ir komunikavimo, kultūrinę, skaitmeninę bei pilietiškumo kompetencijas. Pilietiškumo ir kultūrinę kompetencijos plėtojamos nagrinėjant menų istoriją Lietuvoje, kurios tyrinėjimams didelę įtaką turėjo Vilniaus universiteto įkūrimas. Socialinės, emocinės ir sveikos gyvensenos kompetencijos patyriminio mokymosi būdu bus vystomos mokiniams taikant grupinį darbą.

Menų istorijos dalyko struktūra apima viso 17 temų – 9-ios skirtos III gimnazijos klasei ir 8-ios –IV gimnazijos klasei. Kiekvienai temai numatoma skirti po 4 pamokas – dvi iš jų – teorinės, ir dvi – kūrybinės-patyriminės. Pirmos teorinės pamokos metu mokytojai rekomenduojama tyrinėjamą epochą pateikti, žvelgiant į ją tuo metu gyvenusio žmogaus – menamo epochos herojaus – akimis. Taip siekiama geriau suvokti nagrinėjamos epochos ar laikotarpio visuomeninį, politinį, religinį, kultūrinį, meninį ir etinį kontekstus. Tad pateikiamuose pavyzdžiuose mokytojas ras pasakojimus apie baroko, romantizmo epochų (III gimnazijos klasė) ir minimalizmo stiliaus herojus. Antros teorinės pamokos metu mokiniai drauge su mokytoju toliau tęsia pažintį su tyrinėjama menine epocha, ryškiausiomis jos meno rūšimis, savitumais, žymiausiais kūrėjais ir jų darbais, mokosi juos analizuoti ir suprasti.

Praktinę-patyriminę temos dalį sudaro dvi pamokos, t.y. trečioji ir ketvirtoji pamoka. Trečiosios pamokos metu mokytojas su mokiniais drauge virtualiu būdu tyrinėja reikiamos meninės epochos žymiausius meno reiškinius, kūrinius ar artefaktus, tarypas ir nusprendžia (pasirinktinai), kokį ketvirtos pamokos formatą jie rinksis – recenzijų pristatymą, diskusijas, meno epochos temą siejant su mokiniams svarbia amžiaus tarpsnio ar visuomenine aktualija, žaidimą ir pan. Ketvirtos pamokos metu mokinių grupės pristato virtualiai (jei yra galimybė ir kontaktiniu būdu) aplankyto meno renginio (parodos, koncerto, spektaklio, meno instaliacijos ir pan.) refleksijas recenzijų, diskusijų, integruoto renginio (galimos sąsajos su kitais dėstomais dalykais), žaidimo (pvz. „Vaidmenų žaidimas“, „Spaudos konferencija“, „Kelionės dienoraštis“, „Muziejaus kūrimas“, „Aukštinis protas“ ir pan.) formatu. Tad Meno istorijos dalyko tema nagrinėjama „2 + 2“ būdu, kiekvienai temai skiriant po dvi teorines ir dvi praktines-patyrimines pamokas.

Planuojant mokymosi veiklas reikėtų atkreipti ypatingą dėmesį į individualius vaiko poreikius, gebėjimus ir galimybes, mokymosi medžiagos ir metodų pagalba stengtis sudominti mokinį, paskatinti jo norą atrasti ir kurti savo asmeninį bei kultūrinį tapatumą skirtingų meno rūšių pažinimo būdu, drauge siekiant paversti savastimi meno puoselėjamas bendražmogiškas vertybes. Todėl menų istorijos dalyko menu mokytojai rekomenduojama į mokymo turinį įvelgti per meninės kultūros suvokimą, meno kultūrą suprantant kaip meninės patirties ir meninio poreikio sumą.¹ Svarbu, kad šių meninės kultūros dėmenų puoselėjimas vyktų harmoningai,

¹ Daugiau – Navickienė, L. (2000). *Emocinio imitavimo metodo taikymas ugdant moksleivių muzikinę kultūrą*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, edukologija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.

ugdymo(si) procese pateikiant reikiamą informaciją, naudojant įvairias mokymosi priemones ir skaitmenines technologijas, ieškant integralumo su kitų mokomųjų dalykų mokymosi medžiaga, tačiau drauge teikiant didelį dėmesį įgytoms pozityvioms mokymosi patirtims, kūrybinėms veikloms, žaidimams, kūrybinėms laboratorijoms, meninėms refleksijoms, asmeniškai aktualių temų diskusijoms. Šiems tikslams įgyvendinti pasitelkiamas Emocinio imitavimo metodas bei aktyvūs mokymo metodai, sudarantys galimybę realizuoti sėkmingą ugdymą,² susidedantį iš mokinio gebėjimo suvokti ir atlikti mokytojo pateiktas užduotis bei informaciją (teorinių pamokų tikslai), suprasti jų naudą ir pajauti malonumą (praktinių-patyriminių pamokų tikslai). Tad poreikio menams ugdymas menų istorijos dalyke laikomas ypač svarbiu tikslu.

1.1. III gimnazijos klasė

1.1.1. Meninių epochų kontekstų ir meno rūšių pažinimas.

Remiantis turima skirtingų meno rūšių pažinimo patirtimi, mokiniams siūloma tyrinėti du stambių temų blokus – „Pagrindinės meninės epochos ir jų kontekstai“ bei „Pagrindiniai mūsų eros meno laikotarpiai“. Pirmasis supažindina mokinius su pagrindiniais meno istorijos laikotarpiais, pagrindinėmis meno rūšimis, seniausiomis pasaulio civilizacijomis iki mūsų eros ir Antikiniu menu. Antrasis tęsia pažintį Antikiniu menu ir tyrinėja ankstyvosios krikščionybės meną, viduramžių epochą, Renesansą, baroką ir vėlyvąsias jo transformacijas, analizuoja klasicizmo, romantizmo ir realizmo meno ypatumus. Siekiant skatinti savarankišką meninių epochų kontekstų ir meno rūšių pažinimą, mokiniai raginami apibūdinti, palyginti meno rūšis, išvardinti ir klasifikuoti esminius jų bruožus, charakteristikas, apibendrinti juos, remiantis pagrįstais duomenimis bei faktais. Rekomenduojama, kad mokiniai gebėtų pažinti tyrinėjamos epochos herojų ir paaiškinti jų supusią aplinką, t. y. kaip skirtingomis epochomis vykę karai, vyravusi religija, papročiai, visuomenės gyvenimas, tadicijos atspindėjo įvairių meno rūšių, žanrų atsiradime, kūryboje bei meno išraiškos priemonėse. Siekiant išmokyti mokinius gebėti vertinti meno kūrinius ir artefaktus, jų raiškos priemones bei technologijas, priskirti juos konkrečiai meno epochai ar laikotarpiui, rekomenduojama savarankiškai tyrinėti meną virtualiose vizualaus bei audialaus meno platformose – muziejuose, parodose, gidų turuose bei koncertų salėse, taip susipažįstant su meninių epochų kontekstais bei jų poveikiu menininkų kūrybai. Taip pat menų istorijos pažinimą integruoti su asmenine patirtimi, poreikiais ir vertybėmis, nuosekliai įvertinti meno kūrinio sprendimą, apibrėžti būdingiausius komponentus, tinkamai ir pagrįstai taikyti sąvokas.

1.1.2. Meno pažinimas ir vertinimas.

Mokiniai raginami savarankiškai virtualiai (jei yra galimybė – kontaktiniu būdu) domėtis tyrinėjamomis meninėmis epochomis, žymiausiais stiliais bei menininkų darbais ir lankytis analizuojamo laikmečio, epochos meną pristatančiuose renginiuose – virtualiuose muziejuose, parodose, gidų turuose, audio ar video meno, muzikos koncertų platformų internetinėse svetainėse ir komentuoti jų naudą, raiškos elementus ir priemones. Todėl tampa svarbu pamokose visiems mokiniams turėti kompiuterius ar planšetes su interneto prieigomis, žinoti anglų kalbą (pasaulio muziejų virtualios ekspozicijos, gidų turai, dažniausia, pateikiami anglų kalba), pažinti virtualias meno platformas, mokėti jomis naudotis, o pagal galimybes renkantis kontaktinius renginius – skatinti mokinius bendrauti su klasės draugais, šeimos nariais ir į koncertus, parodas, spektaklius ar meno instaliacijas eiti drauge, stengiantis išskirti meno kūrinius, keliančius daugiausia pozityvių emocijų, skatinančius kelti ir ieškoti atsakymų į amžiaus tarpsniui aktualius klausimus, menines emocijas komentuojant asmeninės patirties kontekste.

² Terminas – Alberto Piličiausko. Sėlmingas ugdymas = Realizavimas + Nauda + Malonumas.

Menas mūsų gyvenime atlieka labai įvairius vaidmenis, neatsiejamai susijusius su skirtingais kontekstais: istoriniu, socialiniu, kultūriniu, vertybiniu, ideologiniu ir kt. Meno santykis su gyvenimiška realybe apibūdinamas jo atliekamomis funkcijomis. Greta pagrindinės estetinės funkcijos išskiriamos komunikacinė, pažintinė, dorovinė, socialinė, religinė, ideologinė, etninė, hedonistinė ir kt. Šios funkcijos skleidžiasi kultūrinėje aplinkoje, todėl svarbu pažinti ir suvokti skirtingų šalių meno reiškinius ir jų sąsajas, jungtis su lietuvių tautiniu menu ir kultūra. Tad mokiniai, tyrinėdami Europos, Amerikos ar kitų šalių meną bei kultūrą, lygindami ir vertindami tai santykyje su savo šalies kultūra bei dabarties aktualijomis, skatinami suprasti menų sinkretiškumo esmę. Tad greta tradicinių dailės, muzikos, skulptūros, architektūros, šokio ar literatūros kūrinių rekomenduojama tyrinėti antikinės dramos, operos, baleto, lietuvių liaudies sutartinių ar Australijos aborigenų meno sinkretiškumą.

1.1.3. Menų istorijos reiškinių ir kontekstų pažinimas.

Jei pirmame temos nagrinėjimo etape mokiniai buvo supažindinami ir tyrinėjo žymiausias menines formacijas, laikotarpius bei epochas, menininkus bei jų kūrinius (Meninių epochų kontekstų ir meno rūšių pažinimas), antrame (Meno pažinimas ir vertinimas) – mokėsi savarankiškai ieškoti virtualių meno eksponavimo platformų, tyrinėjo artefaktus, meno kūrėjų gyvenimus, jų darbus ir juos vertino, tai šiame, trečiame menų istorijos reiškinių ir kontekstų pažinimo etape rekomenduojama didelį dėmesį skirti kūrybinei patyriminei veiklai – panaudojant išmaniąsias technologijas kurti aplankyto meno renginio pristatymą, refleksiją, recenziją, diskutuoti, žaisti situacinius ar vaidmenų žaidimus ir pan. Analizuojant kultūros reiškinius, meno epochų kūrinius ir artefaktus, patariama mokiniams reikšti asmeninę nuomonę apie meno socialinių funkcijų įvairovę, jos vaidmenį formuojant asmens tapatybę, įvardyti emocinius, intelektualinius patyrimus, asmenines išvalgas bei pastebėjimus ir, naudojant išmaniąsias technologijas, pristatyti asmeninę poziciją, kūrybines idėjas klasės ar mokyklos bendruomenės aplinkoje. Tad mokiniams pateikiant kiekvieną menų istorijos dalyko temą rekomenduojama didelį dėmesį skirti mokinių kūrybinei-patyriminei veiklai.

1.2. IV gimnazijos klasė

1.2.1. Meninių epochų kontekstų ir meno rūšių pažinimas.

Tobulinant turimą skirtingų menų pažinimo patirtį, toliau mokiniams pateikiami trys temų blokai: XIX amžiaus pabaigos menas ir jo impresionizmo, postimpresionizmo, secesijos bei simbolizmo stiliai; XX amžiaus menas ir jo I pusės Vakarų Europos klasikinis modernizmas, I pusės Jungtinių Amerikos Valstijų vėlyvasis modernizmas bei funkcionalizmas architektūroje; XX amžiaus II pusės menas su performansų menu ir Fluxus judėjimu ir XXI amžiaus pradžios menas su jam būdingu minimalizmu, postmodernizmu ir išmaniosiomis technologijomis. Toliau skatinant savarankišką menų pažinimą, mokiniai raginami tyrinėti šių temų kontekstus bei jų poveikį žymiausių menininkų kūrybai, žvelgiant į juos menamo herojaus akimis.

1.2.2. Meno pažinimas ir vertinimas.

Mokiniai toliau raginami domėtis pamokų metu tyrinėjamomis temomis, analizuoti, interpretuoti, komentuoti bei vertinti meno kūrinius, jų raiškos elementus ir priemones, savarankiškai ir drauge ieškoti atsakymų. Svarbu atpažinti, apibrėžti bei išvardinti įvairių meno epochų artefaktų raiškos priemones, gebėti jas analizuoti ir vertinti asmeninės patirties kontekste. Todėl rekomenduojama savarankiškai virtualiai (jei yra galimybė – vieną-du kartus per semestrą ir kontaktiniu būdu) lankytis analizuojamą stilistinę kryptį pristatančiuose renginiuose. Tačiau renkantis meno renginį mokiniai skatinami prioritetą teikti labiausiai patinkančiam meno rūšiai, siekiant jos suvokimą paversti kasdieninio gyvenimo dalimi. Nagrinėjant XIX amž. pab.-XXI amž. pradžios meną, rekomenduojama skirtingų šalių meninį kultūrinį palikimą sieti su atitinkamu

Lietuvos to meto menu, siekiant suprasti ryškiausių bruožų susiformavimo priežastis, meno provokacijų atsiradimo jungtis su šio laikotarpio politiniu, ekonominiu, religiniu, etiniu kontekstu. Patariama nagrinėjant ir komentuojant XX–XXI amž. meną, rasti galimą atsakymą į klausimą „Ar tai menas?“.

1.2.3. Menų istorijos reiškinių ir kontekstų pažinimas.

Mokytojui rekomenduojama skirti dėmesį mokinių gebėjimams laisvai reflektuoti savo menines patirtis, mokėjimui kritiškai vertinti XIX amž. pab.-XXI amž. pradžios meno kūrinius ir artefaktus, palyginti juos su šiuolaikinio meno bei kultūros kontekstais, kūrybiškai pateikti savo nuomonę ir gebėti dalyvauti bei diskutuoti mokyklos bendruomenėje vykstančių kūrybinių-patyriminių veiklų metu.

Dvejus metus menų istorijos mokėsis mokinyss turi gebėti kritiškai vertinti skirtingų meninių formacijų ar laikotarpių menininkus, komentuoti ryškiausius jų gyvenimo bei kūrybos bruožus, įvertinti patirtų istorinių įvykių poveikį jų kūrybai, taip pat suprasti jos vertę ne tik menų istorijai, bet ir asmeninėms patirtims. Tad meno sukeltoms asmeninėms impresijoms, mokinio emocijoms, intelektualioms, socialinėms, kultūrinėms patirtims, siejant jas su šeimos, bendruomenės bei visuomenės vertybėmis, rekomenduojama skirti vieną temos dėstymo pamoką.

2. Veiklų planavimo ir kompetencijų ugdymo pavyzdžiai

Šiame skyriuje pateikiami III gimnazinės klasės pamokų temų planavimo bei kompetencijų ugdymo pavyzdžiai su nuorodomis į internetinius šaltinius bei pirmos teorinės pamokos baroko ir romantizmo epochos temomis scenarijai.

Kaip jau buvo minėta, mokant menų istorijos dalyko svarbus tampa patyriminis mokymas ir jo planavimas, todėl svarbu planuojant kūrybines veiklas pasitelkti integracinius ryšius su kitais menų dalykais, anglų kalba, įvairius internetinius šaltinius, netradicines menines aplinkas, skatinančias pajusti tokio mokymosi asmeninę naudą ir malonumą.

Įgyvendinimo rekomendacijose planavimo aspektai pateikiami kaip darbo gairės, skatinančios ieškoti naujų idėjų, netradicinių ugdymo proceso organizavimo formų, sudarančių galimybes atliepti ir skatinti mokinių kūrybinius poreikius, patyriminį mokymąsi ir taip siekti Bendrojoje programoje apibrėžtų tikslų.

2.1. III gimnazijos klasė

ILGALAIKIS PLANAS

<i>Mokymosi turinio skyrius</i>	<i>Tema</i>	<i>Val. sk.</i>	<i>Galimos mokinių veiklos</i>
Pagrindinės meninės epochos ir jų kontekstai.	Pagrindiniai meno istorijos laikotarpiai.	4	Apibūdinami, aptariami ir diferencijuojami pagrindiniai pasaulio meno istorijos laikotarpiai nuo akmens amžiaus (~8000 m. pr. K.) iki mūsų laikų. Demonstruojamas reikšmingiausias šalių meninis palikimas, turėjęs įtakos bendram įvairių menų ir kultūros vystymuisi. Pagrindinės meno rūšys. Nagrinėjamos ir klasifikuojamos pagrindinės meno rūšys – amatai, dekoratyvus menas, architektūra, piešimas, kaligrafija, grafika, tapyba, skulptūra, ikebana, literatūra, muzika, teatras, performansas, vaidyba, mada, šokis, fotografija, kinas, conceptualus menas, dizainas. Pristatomos, nagrinėjamos ir

			palyginamos pagrindinės jų išraiškos priemonės bei mokomasi jas suprasti.
	Seniausios pasaulio civilizacijos iki mūsų eros. Antikinis menas (I dalis).	4	Seniausios pasaulio civilizacijos iki mūsų eros. Apibūdinamos ir analizuojamos įvairių meno rūšių tradicijos seniausiose pasaulio civilizacijose – Mesopotamijoje, Persijoje, Egipte, Indijoje, Kinijoje, Japonijoje, Amerikoje, Afrikoje ir jų įtaka tolesnei meno raidai. Antikinis menas. Išvardijamos, įvertinamos ir komentuojamos antikinio meno – Kretos-Mikėnų kultūros, Senovės graikų, Senovės romėnų (Romos respublikos laikotarpis) būdingų bruožų susiformavimo priežastys, nagrinėjami ir aptariami pagrindiniai šio laikotarpio ypatumai, demonstruojami žymiausi architektūros, vaizduojamojo meno bei muzikos pavyzdžiai. Apibūdinamas ir interpretuojamas to meto visuomenės ryšys su dabarties pilietinės visuomenės savikūra.
Pagrindiniai mūsų eros meno laikotarpiai.	Antikinis menas (II dalis).	4	Aptariamos ir apibrėžiamos mūsų eros (po Kristaus gimimo) antikinio Senovės romėnų (Romos imperijos laikotarpis) meno ypatumų susiformavimo priežastys, komentuojami šiam laikotarpiui būdingi savitumai ir demonstruojami žymiausi vizualaus ir audialaus meno kūriniai. Išskiriama ir aptariama senovės Romos imperijos tautų įvairovė, demonstruojami ir komentuojami įvairių menų pavyzdžiai. Apibrėžiamas ir apibūdinamas ikikrikščioniškas Lietuvos bei neeuropietiško kultūrų menas.
	Ankstyvosios krikščionybės menas. Viduramžių epocha.	4	Nagrinėjami ir paaiškinami krikščionių dailės, architektūros ir muzikos, atsiradusios Romos imperijos teritorijoje, svarbiausi bruožai bei jų susiformavimo priežastys. Apibūdinamas ir apibrėžiamas ankstyvosios krikščionybės dailės poveikis viduramžių plastinio meno raidai, demonstruojami žymiausi šio laikotarpio vizualaus ir audialaus meno kūriniai. Analizuojamos ryškiausios krikščionybės asmenybės bei meno kūriniuose įprasminamos svarbiausios vertybės, idealai ir idėjos. Analizuojami ir apibrėžiami pagrindiniai viduramžių epochos, - Bizantijos, romanikos ir gotikos – meno laikotarpiai, aptariamos ir išvardijamos jų susiformavimo priežastys, komentuojami būdingi bruožai, demonstruojami žymiausi vizualaus ir audialaus meno kūriniai.
	Renesansas.	4	Apibūdinama ir analizuojama Renesanso – Vakarų ir Centrinės Europos šalių kultūros ir visuomeninės minties raidos epocha, apibrėžiamos ir komentuojamos jos susiformavimo priežastys,

			ypatumai bei įtaka individualiai menininko savivokai. Aptariami ir demonstruojami žymiausi įvairių meno rūšių kūriniai ir pristatomi jų kūrėjai. Apibūdinama ir komentuojama to laikmečio kūrėjo asmenybė bei nagrinėjamos ir diferencijuojamos sąsajos su dabarties kūrėju. Analizuojami epochos grožio idealai, šventumo vaizdavimo būdai ir jo atspindžiai mene.
Barokas ir vėlyvosios jo transformacijos.	4		Analizuojamos, paaiškinamos ir apibendrinamos baroko epochos susiformavimo priežastys, apibrėžiami ir išvardijami grynojo, brandžiojo baroko bei rokoko būdingi bruožai. Analizuojami, apibrėžiami ir diferencijuojami Vakarų Europos ir Lietuvos baroko ypatumai. Tyrinėjami žymiausi šio laikotarpio įvairių meno rūšių kūriniai, išvardijami ir pristatomi jų kūrėjai. Analizuojami ir demonstruojami vaizduojamojo meno kūriniai, atskleidžiantys kryptingą poveikį asmenybės formavimuisi.
Klasicizmas.	4		Analizuojami, apibrėžiami ir nurodomi Europos ir Šiaurės Amerikos klasicizmo epochos meno kūrinių panašumai bei skirtumai, aptariami pagrindiniai bruožai, išvardijami, komentuojami ir demonstruojami žymiausi įvairių meno rūšių pavyzdžiai bei jų kūrėjai. Analizuojami Šviečiamosios amžiaus ypatumai, apibrėžiami jam būdingi bruožai, stengiantis į juos pažvelgti per mokymosi visą gyvenimą prizmę.
Romantizmas.	4		Analizuojamos, apibrėžiamos ir komentuojamos romantizmo epochos – kultūrinio judėjimo, filosofinių ir estetinių, meninių idėjų bei tendencijų visumos pagrindinės susiformavimo priežastys, apibūdinami ryškiausi savitumai, demonstruojami žymiausi šio laikotarpio įvairių meno rūšių kūriniai, pristatomi jų kūrėjai. Analizuojami ir demonstruojami meno kūriniai, paliečiantys žmogaus teisių ir lygių galimybių temą. Apibrėžiami ir komentuojami 17-19 amž. Lietuvoje formavęsi specifiniai atskirų etnografinių regionų kultūriniai ypatumai, radę atgarsį to meto mūsų šalies meno kūrėjų darbuose.
Realizmas.	4		Realizmas. Analizuojami ir paaiškinami pagrindiniai šio laikotarpio bruožai, apibrėžiama Barbizono mokyklos reikšmė bei kritinio realizmo ypatumai. Komentuojami ir pristatomi žymiausi šio laikotarpio meno kūriniai ir jų kūrėjai. Apibūdinamos to meto Lietuvos liaudies tradicijos, papročiai ir jų atspindys įvairiose meno rūšyse.

2.1.1. Teorinės pamokos pavyzdys.

Pamokos tema: Baroko epochos herojaus bruožai.

Pateikiant temos teoriją, Mokytojui rekomenduojama į pristatomą epochą žvelgti tuo metu gyvenusio paprasto žmogaus ar menininko „akimis“. Supanti aplinka – istorinė, politinė situacija, karai, mokslo atradimai, religija, tradicijos veikė tuo metu kūrėjo menininko gyvenimą, jo kūrybą, tad mokiniams bus lengviau suprasti pristatomos epochos susiformavimo ypatumus ir jos bruožus.

Pažinčiai su baroko epochos menu yra rekomenduojama skirti dvi teorines pamokas. Pirmą pamoką galima pateikti „Pažintį su baroko epochos herojumi“ – skirtingas meno rūšis integruojantį pasakojimą, o vėliau, antrosios teorinės pamokos metu papildyti jį konkrečiomis šios epochos menui būdingomis charakteristikomis. Pasakojimas parengtas pagal Emocinio imitavimo metodo struktūrą:³

- *įvadinės informacijos dalyje* pateikiamos žinios (pažintinių ugdomųjų tikslų dalis);
- *ugdomosios veiklos nuostatoje* (klausimų komplekse) – užduodami pasakojimą aktyvinantys klausimai, į kuriuos be meno suvokimo atsakyti negalima;
- *meno suvokimo dalyje* klausoma muzikos ar tyrinėjami vizualaus meno pavyzdžiai;
- *dorinio disputo dalyje* mokiniai skatinami dalintis savo mintimis, nuomonėmis, diskutuoti ir kelti aktualius klausimus.

„Pažintis su baroko epochos herojumi“. Pedagogas pateiktą tekstą gali skaityti, jį komentuoti ar juo remtis.

Pasakojimo pradžia: Aš pakviesiu jus į svečius pas... kontrastingą ir kupiną prieštaraimų baroko epochos herojų. Pavadinkime jį Sebastianu.

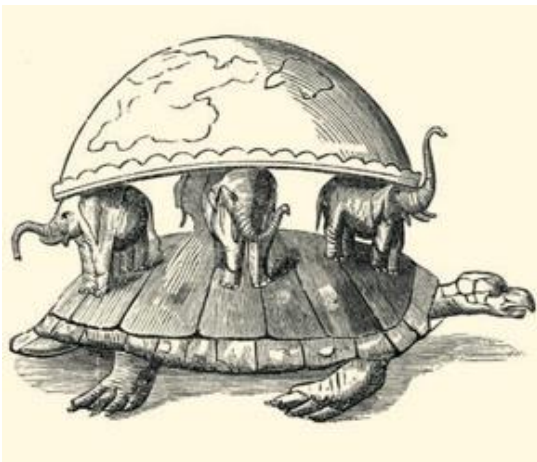
Barokas – tai meno epocha, nutolusi nuo mūsų daugiau nei 400 metų. O kas tas Sebastianas? Žmogus, gyvenęs tuo metu ir patyręs visa, ką mes šiandien su jumis pasistengsime sužinoti. Tad mums reikia įveikti... 400 metų! Kas mums gali padėti tai padaryti? Muzika! Metas leistis į šią kelionę!

Kiekviena kelionė turi savo pradžią, o keliaujant nutinka įvairių netikėtumų. Tad papasakosiu, kaip viskas prasidėjo. Prieš tai buvusios Renesanso epochos žmogus buvo pilnas laimės ir ramybės. Tai liudija vieno žymiausių visų laikų dailininko, išradėjo Leonardo da Vinči tapybos darbai – „Mona Liza“ arba „Džokonda“, „Madona grotoje“, „Jaunos moters portretas“, „Vitruvijaus žmogus“ arba „Žmogaus kūno proporcijos“.

³ Daugiau – Piličiauskaitė, L.J. (2021). Emocinio imitavimas metodas: muzikinio ugdymo, kūrybiškumo ir bendražmogiškų vertybių dialogas. Vilnius: Sėkmės natos. Šioje metodinėje priemonėje pateikiami www.piliciauskaite.lt esantys 74 praktiniai Emocinio imitavimo metodo taikymo pavyzdžiai.

Renesanso epochos žmogus manė, kad žemė yra visatos centras, nes ją laiko ant savo nugarų trys drambliai, stovintys ant didžiulio vėžlio nugaros. Tai leido jam tikėti savo jėgomis, jaustis ramiai ir harmoningai.

Tad gyvenimas, galima sakyti, buvo panašus į dangaus, šviesos ir audrų dievo Jupiterio vadovaujamą Žemės chorą. Jis mosavo savo batuta ir visiems viskas buvo aišku: angelai gieda soprano balsais, paukščiai – alto, žmonės – tenoro, o žvėrys baubia bosu.

Tik kartą Jupiteris pamatė mirtingąją upės dievo Inacho dukrą Io, ją įsimylėjo ir panoro užvaldyti.⁴

Užduotis muzikos klausymui (ugdomosios veiklos nuostata): Ir kas gi tuomet įvyko? Pasiklausykite žymaus baroko epochos kompozitoriaus Johano Sebastiano Bacho kūrinio ir iš jo muzikos išraiškos priemonių (melodijos, ritmo, tempo, harmonijos, dermės, instrumentų ir kt.) ir viską suprasite.

⁴ Antonio da Correggio paveikslas „Jupiter ir Io“.

Muzikos klausymas: Johann Sebastian Bach (1685–1750). Tokata ir fuga d-moll

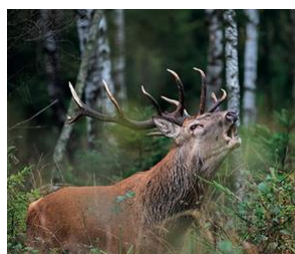
<https://www.youtube.com/watch?v=Nnuq9PXbywA&t=42s>

Refleksija: Nuskambėjo J. S. Bacho kūrinys. Ar supratote, kas įvyko? kažkas rūstaus, nerimastingo, paslaptingo ir negero... (Mokytojas gali apžvelgti muzikos išraiškos priemones, padėjusias sukurti klausytos muzikos reiškiamas emocijas).

Pasakojimo tęsinys: Iš tikro Io mėgino pabėgti nuo Jupiterio, tačiau jis dienos metu iškvietė tamsius debesis, kad galėtų paslapčia Io užtikti. Mat, nors ir būdamas dievu, jis bijojo pavydžios žmonos Junonos keršto. Tokiu savo elgesiu audringasis Jupiteris sulaužė tvarką. Jo batuta lūžo pusiau, o partitūra nukrito ant žemės!

Netrukus žmonės ėmė baubti kaip žvėrys, angelai giedoti kaip žmonės, paukščiai čiulbėti angelų balsais, o žvėrys čirkšti kaip paukščiai!

To meto baroko epochos rašytojas Džovani Batistas Marinas vieno savo knygos herojaus lūpomis paklausė: „Ar ta numesta partitūra – tai ne mūsų pasaulis?“

Kodėl taip atsitiko? Čia kaltas ne tik Jupiteris. „Kalti“ ir didieji atradimai! Dekarto analitinė geometrija, Kopernikas, atradęs, jog žemė sukasi aplink savo ašį, bet nėra laikoma keturių dramblių, matematikas Kepleris, padėjęs pagrindus Niutono traukos dėsniai, Linėjus, pradėjęs klasifikuoti gamtoje esančias augalų ir gyvūnų rūšis, laikrodžio mechanizmas, garo mašina, klavesinas, mokyklos atsiradimas ir, žinoma, J. S. Bachas.

Užduotis muzikos klausymui (tęsinys): Reikia pasiklausti Bacho! Ką jis galėjo patarti savo amžininkams? Netrukus skambėsiantis kūrinys – tebus genialiojo kompozitoriaus patarimas! Muzikos kūrinio garsai taps užšifruota kalba, kurią jums reikės suprasti.

Muzikos klausymas: Johann Sebastian Bach (1685–1750). Dvibalsė invencija Nr. 8 F-dur.

<https://www.youtube.com/watch?v=whbFffxr2q4>

Refleksija: Sutinku su jumis, kad išklausę J. S. Bacho invencijos F-dur galime pasakyti, jog šis didis kompozitorius savo amžininkus mokė... atkaklumo ir tvirtybės! Juk tik tvirtas žmogus gali suvokti, kad Saulė – ne Dievas, o Žemė – planeta, bet ne didelė plynaukštė, laikoma keturių dramblių ar didelio vėžlio, kad ji sukasi, o žmogus, deja, – tik maža dalelytė visatos begalybėje.

Užduotis muzikos klausymui (tęsinys): Jei net paprastas baroko epochos žmogus turėjo būti tvirtas, tai koks turėjo būti valstybės karalius? Į šį klausimą lai padeda jums atsakyti G. F. Hendelio sonata a-moll.

Muzikos klausymas: Georg Friedrich Händel (1685–1759). Sonata a-moll.

<https://www.youtube.com/watch?v=fkvwYtfgrxw>

Refleksija: Klausantis kompozitoriaus G. F. Hendelio sonatos a-moll galima suprasti, kad tvirtos valstybės karalius turi būti stipriu ir šviesti lyg... Saulė! Šalia tokio visiems bus ramiau ir tvirčiau. Toks buvo Prancūzijos karalius Liudvikas XIV, didelį dėmesį teikęs mokslui ir menams, kas lėmė šios valstybės suklestėjimą.

Liudvikas XIV „Karališkame nakties balete „Royal de la Nuit“, Baleto libreto autorius Isaacas de Benserade‘as, muzika – Jeanas de Camberfortas, Jean-Baptiste Boësset ir Michelis Lambertas. Pasirodymas užtruko 13 valandų ir keturiolikmetis Liudvikas debiutavo kaip Apolonas, Saulės karalius (Le Roi Soleil).

Liudvikas XIV

Liudviko XIV parašas

Refleksija (tęsinys): Kokių savybių turi turėti žmogus, kuriam lemta valdyti valstybę? Ar galima išmokti būti tvirtam, ar tai įgimti būdo bruožai? Ar pažįstate žmogų, kurį galėtumėte pavadinti dvasiškai stipriu? Kas jam būdinga? Ar galėtumėte jį pavadinti dvasios aristokratu?

Pasakojimo tęsinys: Tačiau ir su Saule baroko epochoje, kaip jau minėjau, buvo problemų. Kodėl? Tiek amžių žmogus galvojo, kad Saulė nejudėdama šviečia ant keturių dramblių laikomai Žemei, tačiau mokslo atradimai staiga viską pakeitė! Šie pasikeitimai nepadidino to meto žmonių saugumo jausmo. Tai kur jo ieškoti?

Užduotis muzikos klausymui (tęsinys): Į šį klausimą jums padės atsakymą rasti J. S. Bacho Arija D-dur. Pasiklausykite ir iš muzikos kūrinio intonacijų nuspręskite, kur baroko epochoje gyvenęs Sebastianas ieškojo saugumo?

Muzikos klausymas: J. S. Bachas (1685–1750). Arija D-dur.

<https://www.youtube.com/watch?v=CLk8OILr72U>

Refleksija: Iš ką tik skambėjusio kūrinio galėjote suprasti, jog baroko epochos herojus išsigelbėjimo ieškojo ten, kur ramu, švelnu ir visada yra meilės (mokytojas gali su mokiniais aptarti, kokios muzikos išraiškos priemonės padėjo sukurti pajaustą emociją ir diskutuoti, aptarti su mokiniais kylančias temas). O kur visada yra Meilės? Tikėjime!

Pasakojimo tęsinys: Todėl visi architektai ima projektuoti puošnias bažnyčias, dailininkai – piešti šventuosius, žvelgiančius aukštyn ir taip rodančius, iš kur gali ateiti pagalba, kompozitoriai kurti operas, kuriose temo saulė, veržėsi ugnikalniai, vėrėsi žemė (per mašinėrijos gausmą dailininkams reikėjo labai garsiai dainuoti). Visiems reikėjo įspūdžio, nepaprastumo, nekasdieniškumo, iliuzijos, stebuklo, pompastikos. Todėl galima teigti, kad menas valstybei tapo labai svarbia savo didybės ir galios kūrimo priemone.⁵

Užduotis muzikos klausymui: Jeigu Dievo namai puikuoja puošnumu, prabanga ir didybe, kas gi patiko to meto karaliams, princams, princesėms ir mūsų Sebastianui? Pasiklausykite J. S. Bacho „Badinerės“ ir iš muzikos kūrinio išraiškos priemonių patys raskite atsakymą.

Muzikos klausymas: J. S. Bachas (1685–1750). „Badinerie“ iš siutos h-moll fleitai ir orkestrui.

<https://www.youtube.com/watch?v=keRfNhSeCdk>

⁵ Čia pedagogas gali pakomentuoti žymiausių baroko epochos skulptorių ir architektų – Džiovanio Lorencio Bernini, Jules Hardouin-Mansart, Kristoferii Reno (Christopher Wren), Giovanni Battista Gaulli ir kt. bei dailininkų – Piterio Pauliaus Rubenso, Anibale Karačio (Annibale Carracci) Pjetro da Kartona (Pietro da Cortona) ir kt. žymiausių darbus. Daugiau informacijos – http://ars.mkp.emokykla.lt/Ars2/dailinikai/dail_ABC/dailABC_did.htm

Refleksija: Iš šios pakilios, veržlios ir greito tempo muzikos galime nuspręsti, kad karaliai, princai, princesės, hercogai ir visi didikai taip pat panorą turėti prabangius rūmus, puoštus lipdiniais, freskomis, paveikslais ir herbais.

Tad menus dievinančiam baroko epochos didikui, taip pat ir mūsų Sebastianui, labai pradeda patikti... puošti! Sulyginkime mūsų laikų požiūrį į madą su baroko epochos madomis. Kas mus vienija, o kas skiria? Kaip suprantate posakį: „Pagal drabužį sutinka, pagal protą išleidžia.“ Ar jis teisingas?

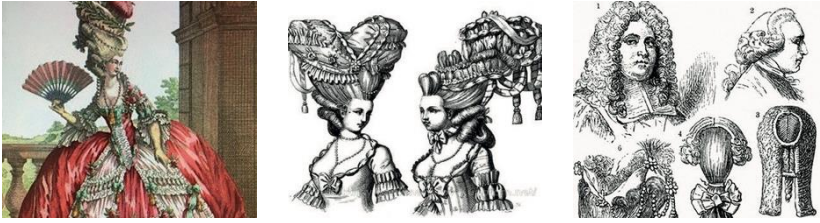
Pasakojimo tęsinys: Manau, kad visi matėme puošnias damas, kurių suknelių, krinolinų plotis neretai siekdavo kelis metrus, ir vyrus pūstomis kelnėmis bei pudruotais perukais. Toks šukuosenų grožis reikalavo didelių aukų, pvz., tekdavo miegoti sėdomis ar kęsti nuolatinį niežėjimą. Kodėl reikėjo taip pūstis? Nes tik puošnus ir storokas žmogus (matosi, kad turtingas, nes visada sočiai valgantis) gali jaustis tvirtai ir pasitikinčiai. Tai liudija mūsų herojaus Sebastijano laikų mados ir vieno žymiausio baroko epochos dailininkų – Peterio Pauliaus Rubenso tapomos moterys ir vyrai.

„Venera, Marsas ir mažasis Kupidonas“

„Vyno dievas Bakchas (Bacchus)“

Baroko epochoje menas ir teigiamai pojūčiai buvo labai svarbūs: akis viliojo spalvoti vitražai, uoslę dirgino prabangūs kvapai, atvežti iš tolimųjų kraštų (gvazdikmedis, cinamonas, kardamonas, vanilė, smilkalai), ar užuolaidos iš rožių žiedlapių, o lytėjimo pojūtis būdavo tenkinamas perdėtu dėmesiu maisto ištaigingumui...

Neveltui šioje epochoje atsirado natiurmorto žanras, vaizduojantis gausias maisto gėrybes, kad šie paveikslai buvo praminti „parduotuvėmis“.

Clara Peeters, „Natiurmortas su žuvimi“ (XVII a.)

Užduotis muzikos klausymui: Tai kokios muzikos labiausiai ilgėjosi to meto žmogaus klausa? Pasiklausykime.

Muzikos klausymas: Carl Philipp Emanuel Bach (1714–1788). Rondo Espressivo, H 245
<https://www.youtube.com/watch?v=gKi4R8vO0O8>

Refleksija: Iš šios švelniai nostalgiškos kompozitoriaus Karlo Filipo Emanuelio Bacho muzikos minorinės dermės, jos intonacijų, kurios neatrodo nutolusios nuo mūsų daugiau nei 400 metų, galime manyti, jog baroko epochoje gyvenęs Sebastianas ilgėjosi to paties, ko ir ilgimės mes šiandien – ramybės, meilės, darnos... Tačiau norint tai turėti savo kasdieniame gyvenime, mes patys turime šias savybes puoselėti savyje. Ar galima jas išsiugdyti? O gal tai priklauso nuo temperamento – juk flegmatikui lengviau išlikti ramiam sudėtingose situacijose? Ar galima tapti tokiu žmogumi, kuris geba pats sau nuo kelio nurinkti visus „akmenis“? Kas būtų savita tokiai asmenybei? Kaip galite charakterizuoti baroko epochos herojų Sebastianą? Kas jam artima, būdinga, svetima? Kiekvienas laikmetis kelia savų iššūkių. Ko galėtume pasimokyti iš Sebastiano? Ką galėtumėte papasakoti baroko epochos herojui apie mūsų laikų meną? Kokių savybių turi turėti mūsų laikų kūrėjas?

Štai ir baigėme trumpą kelionę laiku, leidusią mums susipažinti su prieš 400 metų gyvenusiu baroko epochos herojumi. Sunku suprasti mūsų įsivaizduojamą Sebastianą... Gal vertinti jį – taip pat, kaip ir šių dienų žmones? Taigi, po šia saule – nieko naujo, o viskas, kas nauja – gerai pamiršta sena. Tad pabaigoje noriu jums palinkėti susidraugauti su menais ir beatodairiškai leisti į keliones laiku – skriekite į kažkada gyvavusias epochas ir susipažinkite su tuomet kūrusiais menininkais! O ateityje gal baroko epochos herojus, pvz., J. S. Bachas pakvies mus susipažinti su klasicizmo epochos herojumi? Arba heroje? Kas žino...

VEIKLŲ PLANAVIMO PAVYZDŽIAI

VEIKLOS TEMA: Baroko epochos herojaus bruožų tyrinėjimas

Veiklos tikslas	Išmokyti apibūdinti, tyrinėti, palyginti ir kritiškai vertinti barokos epochos estetinį dorovinį foną, t.y. tuo metu buvusią politinę, religinę, visuomenės, mokslo ir kultūros situaciją, dariusią poveikį įvairių meno rūšių kūrybai, bei integruoti menų istorijos pažinimą su mokinio asmenine patirtimi.
Žinios (sąvokos, reiškiniai)	Baroko epochos dailės, architektūros, skulptūros, muzikos savitumai
Menotyriniai pasiekimai	Moka žvelgti į baroko epochą menamo herojaus (tuo metu tariamai gyvenusio menininko) žvilgsniu, gali įvardyti baroko epochos ypatumus, žino jų susiformavimo priežastis, geba susieti jas su to meto istorine, politine, religine situacija bei visuomenės tradicijomis ir reflektuoti jas asmeninės patirties kontekste.
Kompetencijos	Pažinimo – taiko turimus informacijos įsisavinimo gebėjimus, dailės, muzikos, literatūros, teatro bei šokio žinias, reikalingas bendrai baroko epochos menų charakteristikai suprasti. Kultūrinė – geba suprasti baroko meno vertę bendrai meno raidai. Komunikavimo – tinkamai vartoja skirtingoms menų rūšims apibūdinti reikiamas sąvokas, komentuoja dailės, architektūros kūriniuose esančius meninius simbolius, geba tinkamai reflektuoti menines patirtis. Skaitmeninė – geba surasti ir tikslingai naudotis virtualiomis meno pažinimui skirtomis platformomis (virtualiais muziejais, parodomis, koncertų salėmis ir pan.).

Trukmė	2 pamokos
Veiklos tipas	Informacijos pateikimas, įsisavinimas ir analizė
Priemonės	Kompiuteris, multimedija, interneto ryšys
Tikrovės kontekstas (Įvadinė situacija, sudominimas)	Parodos, virtualios meno pažinimo platformos, koncertų (vaizdo) įrašai, audio ir video gidai ir pan. Šiuo metu meno rūšis galima pažinti neišėjus iš namų, t.y. virtualiu būdu. Kaip Jūs manote, ar galima menų istoriją pažinti be meno kūrinių, meno ekspozicijų, parodų, muziejų, koncertų? Koks būtų pasaulis be meno? Kokią funkciją mūsų gyvenime atlieka menas? Ar galima menų istorija be baroko epochos? Kodėl?
Eiga	• Prisimenamas Renesanso epochos herojus, stabiliai ir ramiai jautęsis pasaulyje, laikomame keturių dramblių, stovinčių ant didelio vėžlio nugaros; • Komentuojami baroko epochos mokslo atradimai, pakeitę pasaulio tvarkos suvokimą ir atėmę iš baroko epochoje gyvenusio žmogaus stabilumą ir pasitikėjimą ramia ateitimi; • Pasakojama istorija, perteikianti baroko epochos herojaus santykį su to meto valdovais, bažnyčia, atskleidžianti to meto madas, poreikį tenkinti visas žmogaus jausles – skonį (iš tolimųjų šalių vežami prieskoniai – gvazdikmedis, cinamonas, kardamonas, vanilė, smilkalai), regą (rūmai ar bažnyčios puošiamos sienų tapyba, freskomis, vitražais), lytėjimą (didelis dėmesys teiktas maisto ištaikingumui, dailėje atsiranda natūrmorto žanras). • Mokiniai, susipažinę su baroko epochos menamo herojaus charakteristika tyrinėja virtualiose meno eksponavimo platformose (muziejuose, parodose, koncertų audito ar veido salėse) pateikiamus dailės, architektūros, muzikos, šokios bei teatro kūrinius, mokosi suprasti skiriamuosius šios meno epochos bruožus ir juos komentuoti. • Mokiniai, supratę baroko epochos meno ypatumus žino ir skiria nuo kitų meno epochų baroko dailės, architektūros bei muzikos kūrinius; • Žino baroko epochos žymiausius dailininkus, architektus bei kompozitorius bei žinomiausius jų kūrinius, suvokia bei moka pakomentuoti jų vertę.
Refleksija	Mokiniai aptaria baroko epochos herojaus skiriamuosius bruožus, geba reflektuoti kuo galėtų šiandien baroko epochos menas būti patrauklus, pamokantis. Mokiniai reflektuoja baroko epochos meno kūrinių sukeltas patirtis, jų sąsąskas su bendražmogiškomis vertybėmis, asmeninėmis patirtimis.
Veiklos plėtotė	Baroko epochos poveikis įvairių meno rūšių raidai, šių dienų menininkų kūrybai paties mokinio meninio skonio vystymuisi.
Pagrindinė informacija ir patarimai mokytojui	Mokytojui patarima į baroko epochos menus žvelgti menamo herojaus žvilgsniu, stengiantis šios epochos gausaus meninio palikimo kontekste ieškoti patrauklių mokymo formų, siejant jas su dabarties visuomenės aktualijomis, virtualiomis meno eksponavimo platformomis bei stengiantis atliepti atliepti Z, alfa bei kitų kartų poreikius.

2.1.2. Teorinės pamokos pavyzdys.

Pamokos tema: Romantizmo epochos herojus šiandien.

Mokytoji pateikiant romantizmo epochos meno temą taip pat rekomenduojama į ją žvelgti romantizmo epochos herojaus – menininko „akimis“. Pažinčiai su romantizmo epocha rekomenduojama skirti dvi teorines ir dvi paraktines-patyrinines pamokas. Pirmą teorinę pamoką patariame pateikti „Pažintį su romantizmo epochos herojumi“ – skirtingas meno rūšis integruojantį pasakojimą, o vėliau, antrosios teorinės pamokos metu papildyti jį konkrečiomis šios epochos menui būdingomis charakteristikomis. Pateiktame pasakojimo pavyzdyje taip pat naudojamas Emocinio imitavimo metodas⁶ bei programos turinyje nurodyta integracinė tema – 17-19 amž. Lietuvoje formavęsi specifiniai atskirų etnografinių regionų kultūriniai ypatumai.

Pasakojimo pradžia: Mes neretai sakydami žodį „romantiškas“ siejame jį su šiltais ir pakiliais jausmais, manydami, kad romantizmo epochoje jie buvo vyraujantys, nuspalvinantys šį laikmetį šviesiomis spalvomis. Deja. Romantizmas – tai meno kryptis, vyravusi Europoje 18 amž. pabaigoje-19 amž.pradžioje, „gimusi“ Prancūzų revoliucijos metu, patyrusi daug karų, sukilimų ir „mirusi“ pirmojo pasaulinio karo kančiose.

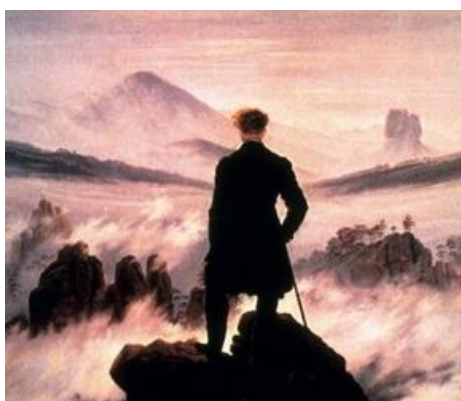
Eugène Delacroix „Laisvė barikadose“

Jacques-Louis David „Napoleonas ant žirgo“

Jacques-Louis David „Marato mirtis“

Francisco Goya „1808 m. gegužės trečioji Madride“

Užduotis dailės kūrinio suvokimui: Tad kaip apsuptas tokių įvykių jautėsi romantizmo epochos herojus? Susipažinkime su juo. Pavadinkime jį... Verteriu. Kodėl?

Caspar David Friedrich „Keliautojas virš miglų jūros“

Todėl, kad jis šventai tiki jausmų galia, nes, jo nuomone, protas visada pralaimi prieš jausmus. Romantizmo epochos herojus buvo linkę beprotiškai įsimylėti ir kentėti meilės kančias, tokias, kokias aprašė Johanas Volfgangas fon Getė savo „Jaunojo Verterio kančiose“ ar Fransua Renė de Šatobrianas (Francois-Rene de Chateaubriand) savo romane „Atala“.

⁶ Daugiau – Piličiauskaitė, L.J. (2021). Emocinio imitavimo metodas: muzikinio ugdymo, kūrybiškumo ir bendražmogiškų vertybių dialogas. Vilnius: Sėkmės natos.

Mūsų Verteris dalyvauja 18 a. 6–8 dešimtmečio vokiečių dvasiniame ir literatūriniame „Audros ir veržimosi sąjūdyje“, kuris prasidėjo kaip pasipriešinimas švietėjiškam racionalizmui, luomų sistemai, sustabarėjusiems papročiams ir moralei.⁷ Jis labai vertina meno reikšmę žmogaus gyvenimui ir mano, kad menas – aukščiausia žmogaus gebėjimų išraiška. Todėl jis nori kurti laisvai, savitai, būti nepakartojamas kaip... genijus, nes genijus gali savyje susikurti nepaprastą vidinę būseną ir kurti beveik be pastangų, kaip Dievas. Tačiau mūsų Verteriui kyla daug klausimų.

Užduotis muzikos klausymui: Pasiklausykite žymaus romantizmo epochos kompozitoriaus Ferenco Listo simfoninės poemos „Preljudai“ ištraukos ir, sprendžiant iš šio muzikos kūrinio išraiškos priemonių, nuspręskite, kur Verteris buvo linkęs ieškoti atsakymų į jam kylančius klausimus.

Muzikos klausymas: Ferencas Listas (1811 – 1886). Simfoninė poema „Preljudai“.

<https://www.youtube.com/watch?v=jb2bkVQwtBs>

Refleksija: Sprendžiant iš šio kūrinio paslaptį, jausmingumo ir tarsi panirimo į save, Verteris buvo linkęs atsakymo į kylančius klausimus ieškoti savyje. Tuo metu buvo populiari domėtis psichologija ir filosofija. Tokie ieškojimai neretai jautrius menininkus nuvedavo į dvilypumą (tai teko išgyventi kompozitoriui Robertui Šumanui, jautusiam turint savo antrininkus – Florestanas, Euzebijus, Raro), į šizofreniją (tai išgyveno dailininkas Francisco Goya) ar kitas dvasines negalias, kurias patyrė kompozitorius Frederikas Šopenas, poetas Giacomo Leopardi, lietuvių kompozitorius ir dailininkas Mikalojus Konstantinas Čiurlionis.

Tačiau ar visada pastangos ieškoti atsakymų savyje tampa dvasinių negalių priežastimi?

Pasakojimas (tęsinys): Tęskime pažintį su romantizmo epochos herojumi. Jais dažniausiai būdavo vyrai – studentai, laisvieji menininkai, turintys laisvamaniškas pažiūras. Vienas tokių – Francas Šubertas, labai vertinęs laisvę ir nepriklausomybę, tačiau jautęsis nelaimingas, vienišas ir gyvenęs labai skurdžiai.

⁷ Pavadinimas kilo iš F. M. von Klingerio pjesės Audra ir veržimasis (1776). Žymiausi atstovai – J. W. Goethe, F. Schilleris, J. G. Herderis, F. M. von Klingeris, J. M. R. Lenzas, G. A. Bürgeris, C. F. D. Schubartas. Daugiau – <https://www.vle.lt/straipsnis/sturm-und-drung/>

Julius Schmid. „Šuberto muzikos vakaras“, 1897 m.

Paveikslas nutapytas Šuberto gimimo 100-osioms metinėms paminėti.

Tad toks buvo tas mūsų Verteris?

Užduotis dailės kūrinį suvokimui: Žmogų geriausiai pažinsime iš jo kalbos. Tad supažindinsiu jus su romantizmo epochos herojaus lūpose dažniausia skambėjusiais žodžiais, kurie bus pateikti vaizdais, spalvomis, kompozicijomis ir faktūromis. Tad pažvelgę į šiuos paveikslus, atspėkite romantikui svarbius žodžius.

Teodoras Žeriko (Theodore Gericault) „Peizažas su akveduku“

E. Delakrua. „Alžyro moterys“

Teodoras Šasero (Theodore Chasseriau) „Alžyro žydė sėdi ant žemės“

1. **Viduramžiai, praeitis, Artimieji rytai.** Mūsų herojus ilgėjosi kažko tolumo, nepasiekto, nepatirto, neatrasto, nes dabartyje jis sunkiai išvelgė prasmę. Tad laimingas jis gali būti tuomet, kai dar negyveno – Viduramžiuose, todėl buvo populiarūs peizažai su senovinėmis viduramžiškomis pilimis, ar ten, kur dar nebuvo, pavyzdžiui Artimuose rytuose ar Afrikoje. Populiarios buvo ir kelionės.

Eugenijus Delekrua (Eugene Delacroix)
„Karališkas tigras”

2. **Gamta.** Mūsų romantiškasis Verteris mėgo gamtą, tad romantizmo epochos dailininkų kūryboje gausu peizažų.

K. D. Frydrichas. „Vyras ir moteris mėnesienoje“

K. D. Frydrichas. „Rytas“

Jean-Baptiste Corot. „Peizažas“

Tačiau gamta buvo vaizduojama ne tik kaip grožėjimosi šaltinis, bet ir kaip stichija, galinti pražudyti žmogų.

John Singleton Copley. „Watsonas ir ryklys“

Teodoras Žeriko (Theodore Gericault) „Meduzos plaustas”

3. **Naktis.** Sutemos ir naktis taip pat buvo mėgiamos romantizmo epochos dailininkų temos, nes jos siejosi su paslaptimis, meile ir stebuklais.

Johan Christian Dahl. „Moteris su vaiku prie jūros“

4. **Meilė ir jausmai.** Ši tema, kaip jau buvo minėta, ypač susilaukė daug dailininkų, kompozitorių ir rašytojų dėmesio.

Antonio Kanova.
„Psichė atgaivinta Kupidono bučinio“

Gustaaf Wappers.
„Dailininkas Anthonie van Dijck“

Teodoras Chasseriau
„Opolonas ir Dafnė“
su savo modeliu“

5. **Sapnai.** Romantizmo epochos herojus didelę reikšmę teikė sapnams, mėgino suprasti jų reikšmes.

Johanas Heinrichas Fiuslis. Košmaras

Johanas Heinrichas Fiuslis. Piemens sapnas

6. **Paslaptys ir pasakos.** Mūsų Verterį labai traukė paslaptys ir pasakos. Neveltui pasakos žanras taip suklestėjo, kad mes ir šiandien grožinės brolių Grimų, Johano Kristiano Anderseno pasakomis. Tačiau nemažiau paslaptinga buvo ir pasaulio sukūrimo tema.

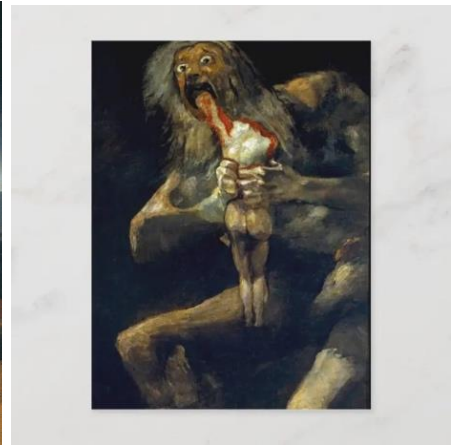

K. D. Frydrihas. Abatija ąžuolyne
 Francesco Goya. „Puikusias mokytojas“

William Blake. Pasaulio sutvėrimas

7. **Mirtis.** Ši tema ypač ryškiai atspindėjo romantikų kūryboje. Hektoras Berliozas sukūrė „Fantastinę simfoniją“, kur mylimoji vedama į bausmės vietą, o dailininkas Francesco Goya, kamuojamas šizofrenijos priepuolių, sukūrė „Kapričių“ (isp. “Los Caprichos”) seriją, kurioje mirtis vaizduojama labai įtaigiai.

F. Goya. „Išsėkus laikui“
„Raganų šabatas“
„Saturnas ryjantis savo vaiką“

Refleksija: Mokytojui rekomenduojama aptarti demonstruotus meno kūrinius, jų spalvinius sprendimus, pagrindinės minties išraišką.

Pasakojimas (tęsinys): Reikia pridurti, kad mūsų herojus Verteris buvo kupinas prieštaravimų tarp realybės ir fantazijos, teatrališkumo ir intymumo, objektyvumo ir subjektyvumo, aiškumo ir mistiškumo, individualumo ir mieščioniškumo, o muzikoje – tarp programiškumo ir neprogramiškumo.

Vis tik dar vienas žodis romantikų kalboje buvo svarbus – tai tautiškumas. Mokytojui rekomenduojama pastebėti šiuose paveiksluose atsispindintį skirtingų tautų nacionalinį koloritą, pastebėti charakteringas detales.

Čekų tautiškumas

Rusų tautiškumas

Norvegų tautiškumas

Pasakojimas (tęsinys): Pažvelgus į mūsų pramočių portretus, nutapytus lietuvių dailininko Kanuto Rusecko, galima sužinoti to meto madas, kokius darbus jos dirbo, kaip atrodė, kokių tradicijų laikėsi.

K. Ruseckas. Pjovėja. Lietuvaitė su verbomis

Ir mūsų dienomis galime grožėtis išlikusių juostų raštais. Tačiau tai ne tik puošyba. Buvo tikima, kad šie simboliai, kurių dauguma yra 4 000 metų senumo, saugo žmones, juos stiprina, užtikrina ryšį su aukštesnėmis jėgomis, padeda išvengti ligų, sergsti namus.

Mokytojas trumpai paaiškina simbolių prasmę⁸:

1. Įstrižas kryžius – senoji saulės, ugnies emblema. Saulė įvairiuose tikėjimuose turi apvalančią galią, todėl šis ornamentas gali reikšti globą ir gerus linkėjimus. Seniau ant pelenų būdavo pažymimas toks ženklas – tuomet ugnis namams yra saugi, o ir malkos taip sudėtos geriau dega. Toks kryželis kartu žymi ir keturias pasaulio šalis, tad jį nupiešdavo ant kepamos duonos, kad jos būtų sočiai ir niekada netrūktų.
2. Dzūkijoje vadinamoji roželė (ar erškėtėlis) tautosakoje dažnai minima kaip gyvybės medžio simbolis, aiškinant sapnus – vestuvių pranašas, tad tokiu raštu buvo puošiamos vestuvinės juostos. Dažniausiai roželė siejama su sveikata, grožiu, meile ir laime.
3. Žalčiukas – tarpininko tarp žemės ir dangaus, globėjiškumo simbolis. Lietuvių mitologijoje¹³⁴ žaltys buvo laikomas gyvybinių galių įkūnytoju, gerąja namų dvasia, globėju. Žalčiai būdavo laikomi namuose, maitinami, jiems aukoti gaidžiai, viščiukai. Pagrindinė žalčio funkcija – teikti gerovę

⁸ Janušonienė, S. Baltų ženklai ir simboliai. Prieiga per internetą: <https://kalbam.lt/wp-content/uploads/2020/11/Sandra-Janusoniene.Baltu-zenklai-ir-simboliai.pdf> Žiūrėta - 2022-06-06.

namams, kuriuose gyvena. Tokie namai yra laimingi, į juos netrenkia žaibas, aplenkia ligos, geriau auga gyvuliai.

4. Pedagogas aptaria su mokiniais kiekvieno simbolio emocinę prasmę, pvz.: įstrižas kryžius – pasitikėjimas, džiaugsmas, pakylėtumas; roželė – švelnumas, meilė, vidinė ramybė; žalčiukas – rūpinimasis, globa, užuojauta, sergėjimas.

Kūrybinė užduotis: Mokytojas gali paraginti mokinius susikurti sau apsauginę juostą (galima naudoti piešimo priemones).

Refleksija: Rekomenduojama su mokiniais diskutuoti šiais klausimais:

1. Ką jums reiškia mūsų protėvių kultūra? Ar tai tik praeities realitetas? Kaip XXI amžiaus žmogus gali pasinaudoti protėvių patirtimi?
2. Kaip manote, kodėl yra sakoma, kad be šaknų nebus ir žiedų. Kaip kiekvienas iš mūsų galime prisidėti prie tautinės kultūros puoselėjimo?
3. Kokias žinote senąsias lietuvių liaudies kalendorines šventes? Ar jas švenčiate? Ar laikotės senųjų papročių, tradicijų?

VEIKLOS TEMA: Romantizmo epochos herojaus bruožų tyrinėjimas

Veiklos tikslas	Išmokyti apibūdinti, tyrinėti, palyginti ir kritiškai vertinti romantizmo epochos estetinę dorovinę foną, t.y. tuo metu buvusią politinę, religinę, visuomenės, mokslo ir kultūros situaciją, dariusią poveikį įvairių meno rūšių kūrybai, integruoti menų istorijos pažinimą su mokinio asmenine patirtimi bei amžiaus tarpsniui aktualiais klausimais ir padėti atrasti labiausia patinkančią meno rūšį, tampančią kasdieninio gyvenimo dalimi.
Žinios (sąvokos, reiškiniai)	Romantizmo epochos dailės, architektūros, skulptūros, muzikos savitumai.
Menotyriniai pasiekimai	Moka žvelgti į romantizmo epochą menamo herojaus (tuo metu tariamai gyvenusio menininko) žvilgsniu, gali įvardyti romantizmo epochos ypatumus, žino jų susiformavimo priežastis, geba susieti jas su to meto istorine, politine, religine situacija bei visuomenės tradicijomis ir reflektuoti jas asmeninės patirties kontekste.
Kompetencijos	Pažinimo – taiko turimus informacijos įsisavinimo gebėjimus, dailės, muzikos, literatūros, teatro bei šokio žinias, reikalingas bendrai romantizmo epochos menų charakteristikai suprasti, ir žino mėgstamas meno rūšis bei jų kūrėjus. Kultūrinė – geba suprasti romantizmo epochos meno vertę bendrai meno raidai. Komunikavimo – tinkamai vartoja skirtingoms menų rūšims apibūdinti reikiamas sąvokas, komentuoja dailės, architektūros kūriniuose esančius meninius simbolius, geba tinkamai reflektuoti menines patirtis, dalyvauti kūrybinėje-patyriminėje veikloje. Skaitmeninė – geba surasti ir tikslingai naudotis virtualiomis meno pažinimui skirtomis platformomis (virtualiais muziejais, parodomis, koncertų salėmis ir pan.).
Trukmė	2 pamokos
Veiklos tipas	Informacijos pateikimas, įsisavinimas ir analizė.
Priemonės	Kompiuteris, multimedija, interneto ryšys, piešimo priemonės.

Tikrovės kontekstas (Įvadinė situacija, sudominimas)	Parodos, virtualios meno pažinimo platformos, koncertų (vaizdo) įrašai, audio ir video gidai ir pan. Kokios meno rūšys padeda atsipalaiduoti, nusiraminti ar pakelti nuotaiką? Ar turite savo „menų vaistinėlę“? Kokie jums žinomi romantizmo epochos meno kūriniai galėtų papildyti „menų vaistinėlės“ sąrašą? Kodėl? Kokia meno rūšis, jūsų nuomone, yra paveikiausia? Kodėl?
Eiga	- Pasakojama romantizmo epochos susiformavimo pradžia ir pristatomas šios epochos herojus, pateikiama trumpa jo charakteristika. - Tyrinėjamas romantizmo epochos herojaus pasaulėvaizdis, dailės kūrinių pagalba komentuojant ir iliustruojant jo mėgstamus vartoti žodžius – „viduramžiai ir praeitis“, „gamta“, „naktis“, „meilė ir jausmai“, „sapnai“, „paslaptys ir pasakos“ ir „mirtis“. - Komentuojami romantizmo epochos prieštaravimai, pabrėžiama tautiškumo mene svarba, kuri susiejama su lietuvių tautiškumu. - Mokiniai susipažįsta su lietuvių tautinių raštų simbolika ir atlieka kūrybinį-patyriminį darbą – kuria asmeninę apsauginę juostą. - Mokiniai, susipažinę su romantizmo epochos menamo herojaus charakteristika, tyrinėja virtualiose meno eksponavimo platformose (muziejuose, parodose, koncertų audio ar video salėse) pateikiamus dailės, architektūros, muzikos, šokio bei teatro kūrinius, mokosi suprasti skiriamuosius šios meno epochos bruožus ir juos komentuoti. - Mokiniai, supratę romantizmo epochos meno ypatumus žino ir skiria juos nuo kitų meno epochų dailės, architektūros bei muzikos kūrinių; Žino romantizmo epochos žymiausius dailininkus, architektus bei kompozitorius bei žinomiausius jų kūrinius, suvokia bei moka pakomentuoti jų visuotinę bei asmeninę vertę.
Refleksija	Mokiniai aptaria romantizmo epochos herojaus skiriamuosius bruožus, geba reflektuoti kuo šiandien romantizmo epochos menas galėtų būti aktualus, patrauklus, pamokantis. Mokiniai reflektuoja romantizmo epochos meno kūrinių sukeltas patirtis, jų sąsąskas su bendražmogiškomis vertybėmis, asmeninėmis patirtimis.
Veiklos plėtotė	Romantizmo epochos poveikis įvairių meno rūšių raidai, šių dienų menininkų kūrybai, paties mokinio meninio skonio vystymuisi.
Pagrindinė informacija ir patarimai mokytojui	Mokytojui patarima į romantizmo epochos menus taip pat žvelgti menamo herojaus akimis, stengiantis šios epochos meninio palikimo kontekste ieškoti patrauklių mokymo formų, taikyti kūrybinę-patyriminę veiklą, siejant ją su dabarties visuomenės aktualijomis, virtualiomis meno eksponavimo platformomis bei stengiantis atliepti atliepti Z, alfa bei kitų kartų poreikius.

2.2. IV gimnazijos klasė

ILGALAIKIS PLANAS

<i>Mokymosi turinio skyrius</i>	<i>Tema</i>	<i>Val. sk.</i>	<i>Galimos mokinių veiklos</i>
---------------------------------	-------------	-----------------	--------------------------------

XIX amžiaus pabaigos menas.	Impresionizmas. Postimpresionizmas.	4	Analizuojami, apibrėžiami ir komentuojami 19 a. II p. Prancūzijoje susiformavusios dailės, muzikos, literatūros šios stilistinės krypties pagrindiniai bruožai, demonstruojami žymiausi įvairių rūšių meno kūriniai ir pristatomi jų kūrėjai. Tyrinėjama ir reflektuojama išpūdžio mene tema, įvertinant ją aplinkos tvarumo bei klimato kaitos kontekstuose. Apibūdinamas, analizuojamas ir komentuojamas 19 a. pab., kaip priešprieša impresionizmui, pasireiškęs postimpresionistų dailininkų judėjimas. Analizuojama ir aiškinama neoimpresionizmo kryptis. Aptariamas ir apibrėžiamas ekspresionizmas dailėje ir muzikoje, komentuojami ir klausomi žymiausi šio meno kūriniai, pristatomi jų kūrėjai. Analizuojami meno kūriniai kaip streso įveikos bei išveikos rezultatai.
	Simbolizmas.	4	Analizuojamos ir tyrinėjamos simbolizmo – literatūros ir vaizduojamosios dailės sąjūdžio, naudojančio simbolius kaip raiškos priemones, susiformavimo priežastys, išskiriami ir pristatomi pasaulyje žymiausi kūriniai bei jų kūrėjai. Analizuojamas ir aptariamas Lietuvos simbolisto M. K. Čiurlionio kūrybinis palikimas bei jo sąsajos su gamta ir gimtąja kalba.
XX amžiaus menas.	XX amžiaus I pusės Vakarų Europos klasikinis modernizmas. XX amžiaus I pusės Jungtinių Amerikos Valstijų vėlyvasis modernizmas.	4	Analizuojamas, apibrėžiamas ir paaiškinamas pirmasis – klasikinio modernizmo mene etapas. Apibūdinamos, aptariamos ir komentuojamos pagrindinės klasikinio modernizmo kryptys: fovizmas, ekspresionizmas, kubizmas, futurizmas, konstruktyvizmas, dadaizmas, siurrealizmas ir kt. Apžvelgiamos ir reflektuojamos ir klasikinio modernizmo mene temos pilietinės visuomenės savikūros bei ekstremalių situacijų kontekste. Analizuojamas, apibrėžiamas ir paaiškinamas antrasis – vėlyvojo modernizmo mene etapas. Apibūdinamos, nagrinėjamos ir komentuojamos pagrindinės vėlyvojo modernizmo mene kryptys: popartas, opartas, potapybinė abstrakcija, environmentas, hepeningas ir kt. Analizuojama ir paaiškinama vėlyvojo modernizmo mene idėjų sąsaja su istorinės savimonės, nacionalinio saugumo, holokausto bei karo temomis.
	Funkcionalizmas architektūroje.	4	Tyrinėjamas funkcionalizmas architektūroje, padaręs šioje meno srityje visame pasaulyje perversmą. Nagrinėjamos ir paaiškinamos Lietuvos Bauhauzo architektūros stiliaus apraiškos. Pristatomi ir demonstruojami žymiausi šio laikotarpio įvairių meno rūšių kūriniai, išskiriami jų kūrėjai. Tyrinėjami specifiniai architektūriniai judėjimai bei kryptys: racionalizmas, organinė architektūra, brutalizmas, metabolizmas. Analizuojama ir paaiškinama pokario situacija Lietuvoje ir jos poveikis pilietinės visuomenės savikūrai, partizaniniam pasipriešinimui.

	XX amžiaus II pusės menas. Performansų menas. Fluxus judėjimas.	4	Aptariama ir komentuojama to meto istorinė situacija bei jos poveikis naujų meno krypčių atsiradimui. Apibrėžiamos, aptiriamos ir komentuojamos žymiausios šio laikotarpio meno kryptys, nagrinėjami ryškiausi bruožai, būdingi abstrakčiam ekspresionizmui, fotorealizmui, hepeningui, instaliacijai, kinetiniam menui, kūno menui, minimalizmui, objektų dailei, performansui, popdailei bei iš jos kilusiam proceso menui, „ready-made“, videodailei bei žemės menui. Analizuojama ir reflektuojama šio laikotarpio meno sąsaja su žmogaus teisių, lygių galimybių, socialinės ir ekonominės plėtros bei aplinkos tvarumo temomis. Aptariami ir pristatomi šio judėjimo kūrybiniai principai, žymiausi kūrėjai – Jurgis Mačiūnas ir Jonas Mekas ir demonstruojami jų darbai. Įvardijamos ir įvertinamos to meto žmogaus teisės, lygios galimybės bei jų poveikis įvairių meno rūšių kūrybai.
XXI amžiaus pradžios menas.	Meno įvairovė, kryptys ir tendencijos. Minimalizmas.	4	Pristatoma ir komentuojama minimalistinio meno idėja ir jos atspindys įvairiose meno rūšyse. Paaiškinami pagrindiniai šio meninio stiliaus bruožai, išvardijami žymiausi meno kūrėjai, demonstruojami žinomiausi jų darbai. Aiškinamas ir įvardijamas šios meno stiliaus ryšys su paprastumo, logikos, tvarkos ir aplinkos tvarumo temomis. Analizuojami, tyrinėjami ir apibendrinami šio laikotarpio įvairių rūšių meno kūrybos ypatumai tiek Lietuvoje, tiek ir pasaulyje. Apžvelgiamos ir reflektuojamos kultūros įvairovės, aplinkos tvarumo, ugdymo karjerai, finansinio raštingumo temos bei jų atspindys XXI pradžios mene.
	Postmodernizmas.	4	Pristatomas, analizuojamas ir komentuojamas postmodernizmo daugiastilistiškumas, ribų tarp meno ir populiariosios kultūros nykimas, pesimizmo, ciniškumo ir būties kvestionavimo priežastys. Aptiriamos, išskiriamos ir išvardijamos postmodernizmo mene sąsajos su kultūrų įvairovės, globalizacijos, originalumo siekio, integracijos bei „pastišo“ temomis.
	Išmaniosios technologijos ir dabartinis menas.	4	Analizuojamos ir aptiriamos netradiciškumo, provokacijos mene apraiškų priežastys, konceptualizmo, instaliacijų, videomedijų sintezės galimybės, požiūrio į grožį pokyčiai. Tyrinėjami ir komentuojami trimatės grafikos, gatvės meno, grafiti, vaizdo žaidimų meno pavyzdžiai. Demonstruojami Ai Veivei (Ai Weiwei), Benksis (Banksy), Treisi Ermin (Tracey Karima <i>Emin</i>), Deimieno Hersto (Damien Hirst) ir Džef Kunso (Jeff Koons) meno darbai. Apibrėžiamas, apibūdinamas ir komentuojamas socialinės ir ekonominės plėtros, aplinkos tvarumo, ekstremalių situacijų, klimato kaitos bei geopolitinių konfliktų temų poveikis įvairių rūšių menininkams bei jų kūrybai.

2.1.1. Teorinės pamokos pavyzdys. Meno įvairovė, kryptys ir tendencijos. Minimalizmas.

Pamokos tema: Minimalizmo meno srovės herojaus bruožai

„Pažintis su Richardu“⁹

Mokytojui, pateikiant minimalizmo meno temą, taip pat rekomenduojama į ją žvelgti šios meno srovės herojaus – menininko „akimis“. Pažinčiai su minimalizmu rekomenduojama skirti dvi teorines ir dvi praktines-patyrimines pamokas. Pirmą teorinę pamoką patariame pateikti „Pažintį su Richardu“ – skirtingas meno rūšis bei to meto estetinį dorovinį foną integruojantį pasakojimą, o vėliau, antrosios teorinės pamokos metu, papildyti jį konkrečiomis šiai meno srovei būdingomis charakteristikomis. Pateiktame pasakojime taip pat naudojamas Emocinio imitavimo metodas bei programos turinyje nurodyta integracinė tema – meno ryšys su paprastumo, logikos, tvarkos ir aplinkos tvarumo temomis.

Pasakojimo pradžia: Pradėsiu savo pasakojimą nuo pažinties su Richardu – menininku, gimusiu XX amžiaus ketvirto dešimtmečio pabaigoje Amerikoje, San Franciske. Ką mes apie jį žinome?

Bruce Nauman. „Autoportretas kaip fontanas“

Tai, kad jis nuo pat mažumės mėgo piešti, domėjosi daile, skulptūra. Nors jis gyveno Amerikoje, kurioje buvo taika ir žmonės galėjo ramiai kurti, tačiau pasaulyje vykstantys karai, ypač kuriuose dalyvavo jo šalis, veikė Richardą. Kinijos pilietinis karas, kuriame Rusija palaikė Kuomintango partiją, o JAV – šalies komunistų partiją, nusinešė daugiau nei 8 milijonus žmonių gyvybių. Vos pasibaigus šiam karui išsiplieskė pirmasis šaltojo karo susirėmimas – Korėjos karas, padalinęs šalį į šiaurę ir pietus bei pražudęs dėl bado ir koncentracijos stovyklų milijonus žmonių. Richardas matė ir suprato, kad menininkai, abstrakčiai išreiškiantys visus kilusius jausmus, yra tarsi veidrodžiai, atspindintys to meto gyvenimą, tačiau jam tas menas – abstraktusis ekspresionizmas – atrodė per daug dramatiškas ir chaotiškas.

⁹ Pasakojime naudojamas šaltinis - <https://www.lrt.lt/naujienos/kultura/12/1565170/meno-zodynelis-kodel-minimalistai-tiesiog-pasiustu-del-klausimo-apie-individualu-braiza>

Kartą jis nuvyko į Niujorką ir pamatė, kaip vienas dailininkas tiesiog laisto ant žemės dažus.

Jackson Pollock. 1950 m.

Paskui išvydo gestų ir įtampos pripildytą moters portretą ir skulptūrą „Pusiaugula figūra“. Visur jautėsi chaosas, įtampa ir destruktija. Richardui tai nepatiko. Jam bent mene norėjosi aiškumo, ramybės, tvarkos ir atsiriboti nuo tokio meno.

Willem de Kooning „Moteris V“ (1952-53)

„Pusiaugula figūra“

Tačiau ramybės nebuvo. Atėjus 7 dešimtmečiui Šaltasis karas, susijęs su Vietnamo karu, vėl žudė ir sėjo destruktiją – griovė Vietnamą ir tos šalies bei Amerikos karių šeimų gyvenimus, tad Richardą to meto politinės ir kultūrinės aplinkybės ėmė kaitinti iš vidaus. Jis norėjo kovoti prieš žmogaus teisių apribojimus, prieš nusistovėjusias tradicines galios sistemas, norėjo dalyvauti studentų judėjimuose, kylančiuose JAV universitetuose ir, esant naujoms istorinėms aplinkybėms, kurti visai naują meną, kurio nebuvo anksčiau. Tradinis menas, Richardo manymu, jau buvo pasenęs. Juk tradiciškai menininkas kuria rankomis, remiasi tam tikrais amato įgūdžiais ir atspindi tai, kas yra jo aplinkoje: gamtą, miestą, patį žmogų, daiktus ir pan. Net įvairūs simboliai grįsti vaizdai turi sąsajų su tikrovės atvaizdavimu. Be to,

Richardui norėjosi meną atsieti nuo kapitalistinės ekonomikos, nes joje meno kūriniai itin greitai virsta prekėmis ir jų meninė vertė pasislepia po kūrinių prekinę vertę. Tuomet meno idėjų sklaidos sąskaita ima cirkuliuoti prekės. Supratęs tikrai ko nori, Richardas pradėjo kurti.

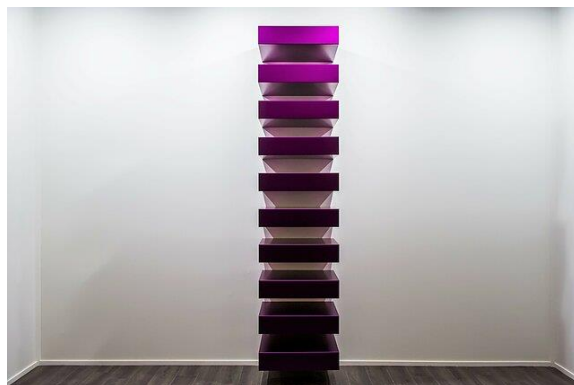
Užduotis muzikos klausymui: Sprendžiant iš šio netrukus skambėsiančio muzikos kūrinio ištraukos išraiškos priemonių (mokytojui patariama klausytis kūrinio ištraukos) nuspręskite, kokias emocijas ir jausmus mūsų herojus norėjo išreikšti savo kūryboje?

Muzikos klausymas: Steve Reich. Muzika 18-kai muzikantų“ ("Music for 18 Musicians")

<https://www.youtube.com/watch?v=ZXJWO2FQ16c&t=81s>

Refleksija: Sutinku, kad, sprendžiant iš šio, vieno pačių žymiausių minimalistinės muzikos kompozitoriaus Styvo Reicho muzikos kūrinio 18-kai muzikantų, mūsų herojui norėjosi kurti tokį meną, kuris skatintų stabilius, pasikartojančius, žmogų įtraukiančius, tačiau drauge ir kintančius jausmus.

Pasakojimas (tęsinys): Ne tik vienam Richardui buvo artimos tokios idėjos. Netruko atsirasti bendraminčiai, taip pat norintys kurti tokį meną – ne mažų gabaritų ar turinčių mažai raiškos priemonių kūrinius, bet meną su mažiausia doze tradicinės tapybos ar skulptūros bruožų.

Donaldas Juddas „Kūrinys“

Richardas Serra, „Gyvatė“

Tad Richardui teko sugalvoti, kaip sukurti tikrovės nekopijuojantį meną. Į pagalbą atėjo abstrakcijos ir taisyklingos geometrinės figūros – kubai, gretasieniai, cilindrai ir šių formų serijos, pvz., keturi stikliniai kubai, 10 stačiakampių gretasienių, 144 kvadratiniai elementai ir t.t.

Donaldo Juddo kūriniai

Jas patogiau buvo kurti iš statybose naudojamų industrinių medžiagų, pavyzdžiui, plieno, geležies, veidrodinio stiklo ir kt. Taip ne iliustratyviomis, atvaizduojančiomis tikrovę, bet universaliomis priemonėmis mūsų minimalizmo meno krypties herojus pradėjo mėginti išreikšti pagrindinius pasaulio sandaros principus. Tik kartą netikėtai jis sutiko Moterį.

Yayoi Kusama „Begalybės tinklas“ (“The Infinity Net”)

Ji išniro staiga priešais jį labai netikėtai ir ėmė aiškinti kur jam ieškoti įkvėpimo ir kokius kūrinius kurti. Pasakiusi, kad atvykusi iš ateities minimalizmo, ji priešais Richardą ištempė nežinia iš kur atsiradusį ekraną, kuriame po akimirkos jame ėmė plaukti įvairūs vaizdai.

Užduotis dailės kūrinio suvokimui: Sprendžiant iš šių meno kūrinių nuspręskite, kokį meną patarė Richardui kurti nepažįstama Moteris? Kaip patarė žvelgti į savo kūrybą? Kokį santykį su ja puoselėti?

F. Stela. „Kompozicija“

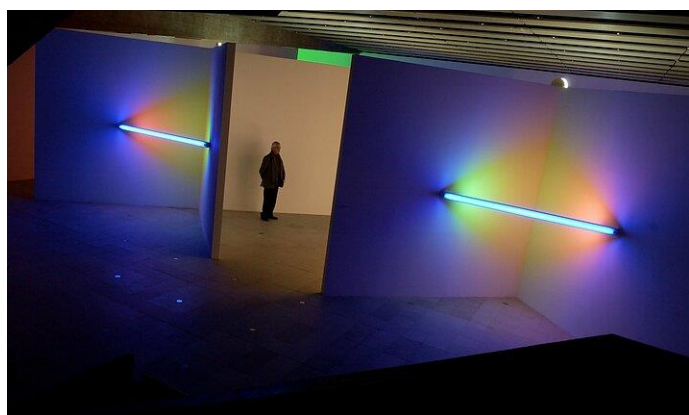
A.Karo. „Gegužės mėnuo“

D. Smitas. Cubi XXVII

¹⁰Dano Flavino instaliacija

Donaldas Juddas. Stačiakampiai gretasieniai

Sol LeWittas. „Negatyvinė piramidė“
(Europos parkas, Lietuva)

Dano Flavino instaliacija

Richardo Serra kūrinys

Refleksija: Mokytojui patariama aptarti su mokiniais matytų meno kūrinių išraiškos priemones, pristatyti trumpai instaliacijos meną.

¹⁰ Pasakojime naudojamos Vida press nuotraukos.

Sutinku su jumis, kad Richardas suprato, jog jo norimas kurti menas yra pasikartojantis, lakoniškas, abstrakčių formų, naudojamos industrinės ar šviečiančios medžiagos, tuščios ir erdvios plokštumos.

Pasakojimas (tęsinsys): Tačiau Moteris tik papurtė galvą ir pasakė Richardui, kad jis nesuprato pagrindinės šio meno savybės! Netikėtai vėl įsižiebė ekranas ir mūsų herojus prieš save pamatė vieną paveikslą – baltais rėmais apvedžiotą juodą kvadratą.

Užduotis dailės kūrinių suvokimui: Sprendžiant iš dailės kūrinio nuspręskite, ką Moteris Richardui norėjo pasakyti? Kokią naujai kuriamo meno savybę ji norėjo akcentuoti?

Kazimieras Malevičius. „Juodasis kvadratas“

Refleksija: Sutinku su jumis, kad šiame paveiksle labai svarbus žiūrovo ir menininko asmeninis santykis su geometrinėmis figūromis ar industriniu būdu pagamintomis formomis. Nes jei nėra stebėtojo, tai nėra ir meno kūrinio. Taip minimalizme atsiranda instaliacijos – menas, kuriame dalyvauja pats žiūrovas: jis vaikšto, fiziškai patiria, pamato arba perskaito tam tikrus jo elementus ir po dalelę, segmentą dėlioja pats savyje visuminį meno kūrinį. Tai galima palyginti su opera, nes juk žiūrovas nesuvokia atskirai spektaklio muzikos, vaidybos, scenografijos, šviesų, bet priima atskiras meno rūšis kaip vieningą visumą.

Pasakojimas (tęsinsys): Tuomet Richardas paklausė, kaip pavadinti šį naują meną, kuriame tradicinio meno yra labai mažai. Moteris nusijuokė ir atsakė:

Tai jei to meno mene yra mažai, vadinasi jis yra minimalistinis!

Richardas pasimetė. „Bet ar šis menas yra gražus?“ – mąstė jis. - Kaip man sukurti savą stilių ir išreikšti save?– paklausė.

Užduotis muzikos klausymui: Į šį klausimą jums padės atsakyti netrukus skambėsianti minimalistinės muzikos kūrinio ištrauka. Girdėsite Styvo Reicho „Piano fazę“. Iš šios ištraukos nuspręskite, ką Richardui atsakė Moteris? Pasijuokė iš jo? Pasakė kažką svarbaus? O gal jums kils kitas atsakymo variantas?

Muzikos klausymas: Styvas Reichas. Piano fazė.

<https://www.youtube.com/watch?v=i0345c6zNfM>

Refleksija: Girdėjome pasikartojantį minimalistinį kūrinį, kurio klausantis kyla nebūtinai teigiami jausmai. Abejoju, kad tokio kūrinio norėsite klausytis laisvalaikio metu. Tad Moteris mūsų minimalizmo herojui gana

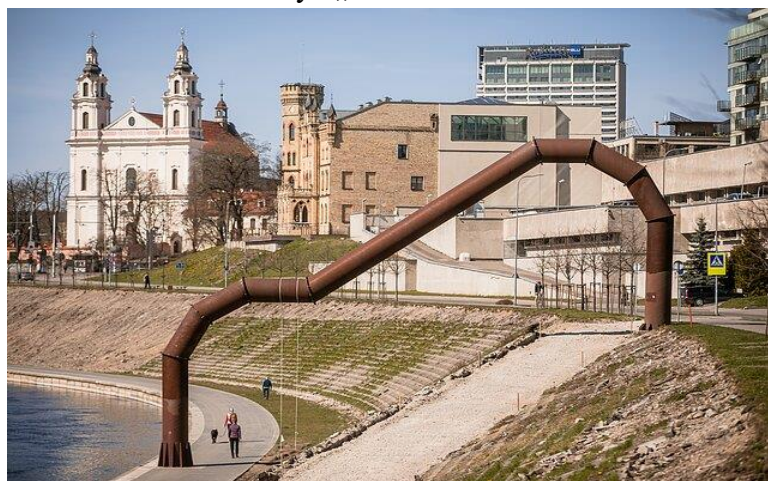
kategoriškai atsakė negalvoti apie savo stilių, bet kurti tokius kūrinius, kurie skatintų žmones į juos žvelgti atviriau, nebijoti savo pojūčių, net jeigu jie negatyvūs. Svarbu suprasti ir nemanyti, kad minimalistinis menas nėra menas, jei jame tradicinio meno supratimo nėra arba yra labai mažai. Svarbu išlikti pastoviams kūrybos išraiškos priemonių pasirinkime ir naudoti industrines medžiagas.

Richardas dvejojo. Juk tokia kūryba žmonėms gali nepatikti. Moteris, tarsi nuspėjusi mūsų herojaus mintis, nusijuokė:

- Na taip, bet ir tuomet ji nepaliks žmonių abejingais ir vers juos toje reakcijoje į šį meną dalyvauti. Taip nutiks su „Lenkta arka“, stovėsiančia Niujorke 1981–1989 metais ar su „Krantinės arka“, stovėsiančia XXI amžiaus Vilniuje. Pirmoji bus įrengta didelėje aikštėje ir trukdys žmonėms ją kirsti. Miesto valdžia prašys menininką tą ilgą ir lenktą sieną patraukti, bet jis atsakys, kad bent koks šios sienos pajudėjimas iš vietos ar kūrinio sutrumpinimas sunaikins jo meną. Nors miesto valdžia, atsižvelgdama į miestiečių prašymus, šį minimalistinį menininko kūrinių tiesiog nukels, tačiau jis taps legenda ir įeis į meno istoriją.

Richardo Serra kūrinys „Lenkta arka“

V. Urbanavičius. „Krantinės arka“

„Krantinės arka“ Vilniuje išsaus taip pat daug nepasitenkinimo. Vieni galvos, kad tokiam minimalistinių bruožų turinčiam kūriniui suvokti reikalingos labai gilios filosofinės ar meno žinios, kiti

piktinsis, kad toks menas iš tikrųjų yra vizualinė tarša, kuriai sukurti nereikalingas menininkui būtinas talentas ar išskirtiniai gebėjimai.

- Iš tikro, - tęsė Moteris, - čia svarbiausia ne tai, ar gražu, ar negražu. Suvokiant minimalistinį meną svarbiausia nebijoti savo pojūčių, kai jie nėra pozityvūs.

M. Navakas „Ketrios didžiosios nesavarankiškos“. Vilnius, MO muziejaus kiemas

Moteris nutilo, paskui mostelėjo ranka ir prieš Richardo akis atsivėrė labai subtili betoninio cilindro erdvė. Lygių betoninių sienų tylumą tarsi judino pasikartojančių stačiakampių langų juosta.

Tadao Ando. François Pinault kolekcijos muziejus

Richardas pirmą kartą pajuto susižavėjimą ir gilią šio architektūrinio statinio mintį.

- Tu teisingai pastebėjai! – nusijuokė Moteris vėl atspėjusi Richardo mintis. - Čia svarbi idėja! Tad minimalistinis menas paskatins konceptualaus meno vytymąsi! Jis pabrėš idėją, o fizinius objektus traktuos kaip užuominą, mintį, kuri gimsta kūrinį suvokiančio žiūrovo galvoje.

Richardo Serra kūrinys „Lenktos sferos“

- Man XXI amžius atrodo dar taip toli... – atsiduso Richardas.
 - XXI amžiuje bus sunku galvoti apie minimalistinės ar kitos krypties grynumą, nes žmonės gyvens hibridinio mąstymo ir matymo kultūroje. Dabar negalvok apie tai! – pasakė Moteris ir ėmė tolti nuo Richardo.
 - Tau dabar svarbiausia nepamiršti, kad minimalizme nereikia kurti naujų grožio standartų, bet kelti esminius tris klausimus – kas yra menas, kaip jis veikia ir kaip mes jį suvokiame!
 Richardas dar norėjo kažko paklausti, tačiau Moteris jau buvo išnykusi.

Refleksija: Baigus skaityti ar pasakoti šią istoriją, mokytojai patariama aptarti minimalistinio meno ypatumus, detaliau panagrinėti žymiausio minimalisto Richardo Serra kūrinius. Vėliau nagrinėjamą temą susieti su mūsų laikų aktualijomis.

Pasakojimo tęsinys: Grįžkime į mūsų laikus. Ar gali pats gyvenimas tapti minimalistinis? 2020 m. pradžioje pasaulį tarsi užrakinus COVID-19 pandemija privertė ištisas valstybes uždaryti sienas, gyventojus – izoliuoti, laikyti socialinio atstumo ir jausti nuolatinę užkrato baimę. Būtent tokių neeilinių įvykių fone daugelis žmonių (gal ir jūs?) pastebėjo, kad reikia mažiau daiktų, mažiau pramogų, mažiau vartojimo, mažiau skraidymo lėktuvais (pasirodo, konferencijas ir susitikimus galima surengti ir nuotoliniu būdu), o didžiausiomis vertybėmis tapo individualus ramus pasivaikščiojimas su šeima miške, virtualus pokalbis su draugais. Buvimas namuose paskatino į savo gyvenimą pažvelgti naujai. Galima sakyti, kad gyvenant pandemijos metu įsivyravo savotiškas minimalizmas.

Užduotis muzikos klausymui: Tad mes pamėginsime pažvelgti į pandemiją per šokio alegoriją – judesio sceną pagal Stiveno Raicho kūrinį „Smuiko fazė“.

Tarkim, kad mūsų herojė išgyveno pandemiją ir savo šoku perteikia mintis apie užsidariusį savo gyvenimo „ratą“. Ar ji stengiasi iš jo ištrūkti? Kenčia? Sugeba ir tokiomis sąlygomis kurti grožį? O gal jūs turite kitą atsakymo variantą? Kokios muzikos ir judesio išraiškos priemonės padėjo nulemti jūsų nuomonę?

Meno kūrinio suvokimas: Steve Reich. „Smuiko fazė“ (Violin Phase). Šoka Ane Teresa de Kersmaeker – [https:// www.youtube.com/watch?v=i36Qhn7NhoA](https://www.youtube.com/watch?v=i36Qhn7NhoA) .

Refleksija:

1. Ar reikalingi žmogaus gyvenimui išbandymai ir iššūkiai? Kaip jie veikia asmens vertybes, požiūrį į save? Ar
akistata su savimi gali paskatinti permąstyti savo vertybes arba atvirkščiai – sugniuždyti?
2. Langas ir veidrodis yra padaryti iš to paties stiklo. Tačiau tereikia stiklą padengti plonyčiu sidabro sluoksniu, ir žmogus ima matyti vien save. Kodėl išbandymų akivaizdoje vieni žmonės savo gyvenimo langus paverčia veidrodžiais, o kiti – dar uoliau tuos langus valo, kad galėtų geriau matyti supantį pasaulį, o jame – ne tik save, bet ir kitus?
3. Kaip suprantate „gyvenimo ratą“? Ar gali žmogus iš jo ištrūkti? Jei žmogui duotos ribos, tai gal galima tas ribas paversti rėmais, viduje sukuriant gyvenimo „paveikslą“?
4. Visais laikais ekonominė, politinė, kultūrinė situacija, jos plėtros perspektyvos jaudino žmones. Yra žinoma Oskaro Milašiaus pranašystė Lietuvą tapsiant šiaurės Atėnais – kultūros, aukštos dvasinės savimonės bei demokratijos šalimi. Ar gali pandemijos tam sutrukdyti? O gal gali padėti?

VEIKLŲ PLANAVIMO PAVYZDŽIAI

VEIKLOS TEMA: Pažintis su minimalizmo meno krypties herojumi

Veiklos tikslas	Išmokyti apibūdinti, tyrinėti, palyginti ir kritiškai vertinti minimalizmo meno krypties estetinį dorovinį foną, t.y. tuo metu buvusią politinę, visuomenės, mokslo ir kultūros situaciją, dariusią poveikį įvairių meno rūšių kūrybai; integruoti menų istorijos pažinimą su mokinio asmenine patirtimi, laikmečio aktualios bei amžiaus tarpsniui svarbiais klausimais ir padėti atrasti labiausia patinkančią meno rūšį, tampančią kasdieninio gyvenimo dalimi.
Žinios (sąvokos, reiškiniai)	Minimalizmo menon krypties dailės, architektūros, skulptūros, muzikos savitumai.
Menotyriniai pasiekimai	Moka žvelgti į minimalizmo meną menamo herojaus (tuo metu tariamai gyvenusio menininko) žvilgsniu, gali įvardyti minimalizmo ypatumus, žino jų susiformavimo priežastis, geba susieti jas su to meto istorine, politine situacija bei visuomenės tradicijomis ir reflektuoti jas asmeninės patirties kontekste.
Kompetencijos	Pažinimo – taiko turimus informacijos įsisavinimo gebėjimus, dailės, muzikos, literatūros, teatro bei šokio žinias, reikalingas bendrai minimalizmo meno charakteristikai suprasti, žino ryškiausius kūrėjus bei jų kūrinius. Kultūrinė – geba suprasti minimalizmo meno vertę bendrai meno raidai. Komunikavimo – tinkamai vartoja skirtingoms menų rūšims apibūdinti reikiamas sąvokas, komentuoja dailės, architektūros kūriniuose esančius meninius simbolius,

	geba tinkamai reflektuoti menines patirtis, dalyvauti kūrybinėje-patyriminėje veikloje. Skaitmeninė – geba surasti ir tikslingai naudotis virtualiomis meno pažinimui skirtomis platformomis (virtualiais muziejais, parodomis, koncertų salėmis ir pan.).
Trukmė	2 pamokos
Veiklos tipas	Informacijos pateikimas, įsisavinimas ir analizė
Priemonės	Kompiuteris, multimedija, interneto ryšys
Tikrovės kontekstas (Įvadinė situacija, sudominimas)	Parodos, virtualios meno pažinimo platformos, koncertų (vaizdo) įrašai, audio ir video gidai ir pan. Ar gali būti minimalistinis gyvenimas? Kaip suprantate minimalizmą savo aplinkoje? Kaip vertinate minimalistinį dizainą? Kaip manote, ar minimalizmas siejasi su tvarumo idėjomis?
Eiga	• Pristatomas minimalizmo meno krypties herojus; • Pateikiama trumpa abstraktaus ekspresionizmo – tuo metu JAV vyraavusios meno krypties charakteristika ir minimalizmo meno krypties herojaus požiūris į ją; • Tyrinėjamas minimalizmo herojaus pasaulėvaizdis, dailės kūrinių, instaliacijų, architektūros pavyzdžių pagalba komentuojant ir iliustruojant pagrindinius minimalistinio meno bruožus; • Komentuojami minimalistinio meno ypatumai, siejant juos su mūsų laikų aktualijomis – Covid-19 pandemija, tvarumo tema; • Mokiniai, susipažinę su minimalizmo meno krypties meno herojaus charakteristika, tyrinėja virtualiose meno eksponavimo platformose (muziejuose, parodose, koncertų audio ar video salėse) pateikiamus dailės, architektūros ir muzikos kūrinius, mokosi suprasti skiriamuosius šios meno krypties bruožus ir juos komentuoti. • Mokiniai, supratę minimalistinio meno ypatumus žino ir skiria juos nuo kitų meno epochų ar kryptų dailės, architektūros bei muzikos kūrinių; • Žino žymiausius minimalizmo meno krypties dailininkus, architektus bei kompozitorius bei žinomiausius jų kūrinius, suvokia bei moka komentuoti jų visuotinę bei asmeninę vertę.
Refleksija	Mokiniai aptaria minimalizmo meno krypties herojaus skiriamuosius bruožus, geba reflektuoti kuo šiandien minimalistinis menas yra aktualus, patrauklus, reikšmingas. Mokiniai reflektuoja minimalistinio meno kūrinių sukeltas patirtis, jų sąsąskas su bendražmogiškomis vertybėmis, asmeninėmis patirtimis.
Veiklos plėtotė	Minimalistinio meno poveikis įvairių meno kryptų bei rūšių raidai, šių dienų menininkų kūrybai, paties mokinio meninio skonio vystymuisi.
Pagrindinė informacija ir patarimai mokytojui	Mokytojui patarima raginti mokinius į minimalistinį meną taip pat žvelgti menamo herojaus akimis, tyrinėti savyje jo sukeltas asmenines emocijas, patirtis, kylančias mintis, sieti jas su dabarties visuomenės aktualijomis, virtualiomis meno eksponavimo platformomis bei stengtis atliepti atliepti Ž, alfa bei kitų kartų poreikius.

3. Skaitmeninės mokymo priemonės, skirtos BP įgyvendinti

Šiame skyriuje pateikiamos trumpos anotacijos ir nuorodos į skaitmenines mokymo priemones, skirtas BP įgyvendinti. Internetinių nuorodų pavadinimai pateikiami anglų ir lietuvių kalbomis. Skaitmeninės mokymosi priemonės yra multimodalios – informacija pateikiama vizualiomis, audialiomis ir verbalinėmis formomis). Taip pat mokymosi turinys pritaikytas prie besimokančiojo mokymosi galimybių ir pasiekimų. menų istorijos dalyko mokymo pradžioje svarbu su mokiniais aptarti saugumo internete klausimus bei pateikti naudingų nuorodų apie draugišką internetą mokiniams ir jų tėvams:

<https://mokytojo.tv/emokykla.lt/search?q=draugi%C5%A1kas+internetas>

<https://www.draugiskasinternetas.lt/>

3.1. III gimnazijos klasė

Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija. Vizualus menas	Nuoroda
1.	Mokomoji dailės programa	Virtuali dailės pažinimo programa, skirta Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų moksleiviams. Programa turi tris skyrius. Ars I pateikiama informacija apie dailės rūšis ir žanrus. Ars II – apie meno epochas ir stilius, Ars III – apie lietuvių liaudies meną.	http://ars.mkp.emokykla.lt/
2.	„ARS“ II. Meno laikotarpiai“	Virtuali dailės pažinimo programa, skirta Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų moksleiviams. Čia galima rasti meno epochų ir laikotarpių nuo Kretos-Mikėnų kultūros iki XX amžiaus antros pusės meno.	http://ars.mkp.emokykla.lt/Ars2/n_pirmas.htm
3.	Google Arts	Google paieškos programa, padedanti rasti įvairių meno rūšių kūrėjus bei žymiausius jų darbus.	https://artsandculture.google.com/
4.	Nacionalinės M. K. Čiurlionio mokyklos Dailės istorijos dalyko tinklaraštis	Tinklaraštis, skirtas dalintis įspūdžiais ir žiniomis apie dailės istoriją, teoriją, kritiką ir praktiką.	https://dailesistorijos.wordpress.com/2017/03/20/egipto-daile-tekstas-ir-klausimai/
5.	Nacionalinis gamtos istorijos muziejus Vašingtone	Šiame „Smithsonian“ instituto administruojamame muziejuje galima skirtingus istorijos etapus virtualiai tyrinėti 360 laipsnių kampu.	https://naturalhistory2.si.edu/vt3/NMNH/
6.	Nacionalinis antropologijos muziejus Meksike	Čia eksponuojama daugybė senovės eksponatų, o kai kurie yra dar iš Majų civilizacijos.	https://artsandculture.google.com/asset/the-national-museum-of-anthropology-mexico-city-ziko-van-dijk-wikimedia-commons/bAGSHRdlzSRcdQ?hl=en
7.	J. Paul Getty muziejus Los Andžele	J. Paul Getty muziejų sudaro du padaliniai: Getty centras Los Andžele ir Getty vila Malibu. Getty centre eksponuojama Europos ir Amerikos dailė nuo viduramžių, o Getty vila	https://artsandculture.google.com/partner/the-j-paul-getty-museum?hl=en

Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija. Vizualus menas	Nuoroda
		skirta senovės graikų, etruskų ir romėnų menui.	
8.	Pergamo muziejus Berlyne	Pergamas – vienas didžiausių ir lankomiausių Vokietijos muziejų, kur galima pamatyti daugybę senovinių objektų, Pergamono altorių bei vieną iš aštuomenių Ištarės vartus – pačius prabangiausius iš aštuonerių Babilono vartų.	https://artsandculture.google.com/entity/pergamon/m05tcm?hl=en
9.	Uficių Galerija Florencijoje	Tai vienas seniausių ir garsiausių pasaulio meno muziejų, esantis Florencijoje (Italija). Galerijos kolekcijoje pristatomi vieni žymiausių Renesanso epochos paveikslų, pvz., Sandro Botticelli „Veneros gimimas“, Leonardo da Vinči „Geroji naujiena“ ir daugelis kitų. Čia eksponuojami bene gariausiai italų šeimai - Medičiams - priklausę meno kūriniai.	https://artsandculture.google.com/partner/uffizi-gallery?hl=en
10.	Luvro muziejus Paryžiuje	Čia pateikiamos nemokamos internetinės žinomų eksponatų parodos, tarp kurių – Egipto faraonų relikvijų paroda arba Renesanso menininkų ir kitų autorių darbų kolekcijos	https://www.louvre.fr/en/visites-en-ligne#tabs
11.	Amsterdamo valstybinis muziejus	Čia eksponuojami Baroko epochos garsiausių olandų tapytojų Johaneso Vermeerio ir Rembrandto Harmenso van Reino kūriniai. „Google Street View“ suteikia galimybę pasivaikščioti po muziejaus sales tarsi iš tiesų čia būtumėte.	https://artsandculture.google.com/?hl=en
12.	Vašingtono nacionalinė dailės galerija	Šiame meno muziejuje yra dvi virtualiai peržiūrai pritaikytos parodos. Pirmojoje išvysite – 1740–1895 m. Amerikos mados eksponatus, tai daugybė drabužių iš kolonijinių ir revoliucinių erų. Antroji yra vieno žymiausių olandų baroko laikotarpio tapytojo Johannes Vermeerio kūrinių kolekcija.	https://artsandculture.google.com/partner/national-gallery-of-art-washington-dc?hl=en
13.	Vatikano muziejus	Pateikiama galimybė virtualiai aplankyti Siksto koplyčią, Šv. Petro baziliką, Raphaelio kambarį bei kitas istorines vietas.	http://www.museivaticani.va/content/museivaticani/en/collezioni/musei/tour-virtuali-elenco.html

Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija. Vizualus menas	Nuoroda
14.	Britų muziejus Londone	Galimybė pasižvalgyti po skirtingus šimtmečius nuo mūsų eros pradžios, apžiūrėti žymų Rozetės akmenį bei Egipto mumijas.	https://britishmuseum.withgoogle.com/
15.	Ankstyvųjų viduramžių dailė	Atraktyvus pasakojimas apie viduramžių epochos dailę.	https://www.youtube.com/watch?v=vQ3-nmetehk
16.	YouTube	Trumpas pasakojimas apie Egipto piramides.	https://youtu.be/CeDOpCFwOY
17.	YouTube	Trumpas pasakojimas apie Egipto faraonų dinastijas	https://youtu.be/omajagaozk0
18.	YouTube	Veido pasakojimas apie tai, kaip, sprendžiant iš Egipto faraonų skulptūrų, piešinių galėjo atrodyti Egipto faraonai.	https://youtu.be/uKIck2SJnzQ
19.	Lietuvos muziejai	Pateikiama 50 virtualių turų po Lietuvos muziejus, eksponuojančius įvairių meno epochų meną.	https://www.muziejai.lt/virtuali_galerija/

Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija. Muzika	Nuoroda
1.	YouTube	„YouTube“ yra internetinė vaizdo įrašų bendrinimo ir socialinės žiniasklaidos platforma, priklausanti „Google“. Didelis muzikos įrašų pasirinkimas.	https://www.youtube.com/
2.	LRT Mediateka	Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos laidų, koncertų, spektaklių, filmų archyvas.	https://www.lrt.lt/mediateka
3.	Spotify	Garso įrašų srautinio perdavimo ir žiniasklaidos paslaugų teikėjas.	https://www.spotify.com/
4.	Lietuvos nacionalinė filharmonija	Lietuvos nacionalinė filharmonija (LNF) – didžiausia šalies koncertinė įstaiga, kuriai 1998 m. liepą suteiktas nacionalinės kultūros įstaigos statusas. Skaitmeninėje koncertų salėje galima surasti filharmonijos koncertinių programų įrašus. Pateikiamos ir edukacinės programos.	https://www.filharmonija.lt/
5.	Klaipėdos koncertų salė	Tai profesionali scenos meno koncertinė įstaiga Vakarų Lietuvoje, kasmet per sezoną pristatanti daugiau kaip 380 įvairaus žanro renginių. Skaitmeninėje salėje galima surasti jų įrašus. Mokytojai ras ir edukacines programas.	https://www.koncertusale.lt/
6.	Classicalmusic	Internetinis BBC korporacijos muzikinis žurnalas, pristatantis	https://www.classical-music.com/

Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija. Muzika	Nuoroda
		Didžiosios Britanijos ir pasaulio muzikos naujienas.	
7.	Projektas - muzika	Lietuvos muzikos ir teatro akademijos projektas „Elektroninis muzikos vadovėlis“. Lietuvių autoriai pristato įvairias muzikines temas.	http://projektas-muzika.lmta.lt/media/
8.	Music Tech Teacher	Pagalba muzikos mokytojui: pamokų planai, mokomoji medžiaga ir kt.	http://www.musictechteacher.com
9.	Liveabout	Tarp kitų laisvalaikio temų patraukliai pristatoma ir muzikinė informacija, geriausi įvairių žanrų atlikėjai ir jų albumai – nuo roko, džiazo ir repo iki folko, klasikos ir bliuzo.	https://www.liveabout.com/
10.	Lietuvos Muzikos informacijos ir leidybos centras	Lietuvos Muzikos informacijos ir leidybos centras telkia, sistemina, viešina, publikuoja ir eksportuoja Lietuvos muzikos kultūros profesionalią informaciją ir kūrybinę produkciją.	www.mic.lt
11.	Lietuvos kompozitorių sąjunga	Lietuvos kompozitorių sąjunga skleidžia lietuvių autorių kūrybą, organizuoja ir pristato muzikinius renginius, festivalius. Kaupiamas muzikos archyvas, galima įsigyti lietuviškos muzikos leidinių, teikiamos konsultavimo paslaugos.	www.lks.lt
12.	Lietuvos muzikos atlikėjų informacijos centras	Lietuvos muzikos atlikėjų informacijos centras supažindina su Lietuvos muzikos atlikėjais, kaupia ir skleidžia informaciją apie Lietuvos muzikos atlikimo meną. Viešina atlikėjų biografijas, atliekamų kūrinių sąrašus, garso įrašus, spaudos atsiliepimus.	http://www.musicperformers.lt/
13.	Lietuvos autorių teisių gynimo asociacija	Lietuvos autorių teisių gynimo asociacija užtikrina kuo platesnį Lietuvos ir užsienio autorių kūrinių panaudojimą, užkerta kelią autorių teisių pažeidimams, finansuoja meno ir kultūros projektus, aktyviai edukuoja visuomenę autorių teisių srityje.	http://latga.lt/
14.	Lietuvos gretutinių teisių asociacija	Vienija atlikėjus (muzikantus, aktorius) bei muzikos leidėjus ir rūpinasi jų teisių gynimu Lietuvoje. Aktyviai dalyvauja kultūriniame gyvenime ir vykdo visuomenės	http://www.agata.lt/

Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija. Muzika	Nuoroda
		švietimo veiklą intelektualinės nuosavybės teisės srityje.	
15.	Lietuvos muzikos mokytojų asociacija	Lietuvos muzikos mokytojų asociacija pateikia aktualią informaciją muzikos mokytojams: metodinė medžiaga, natų leidiniai, straipsniai, kvietimai į renginius ir seminarus, projektai.	http://www.lmma.eu/
16.	Mano nata	VšĮ „Mano nata“ svarbiausias tikslas – kultūros edukacija. Rengiami šiuolaikinės muzikos populiarinimo, kompozitoriaus ir muzikologo profesijų pristatymo renginiai, rūpinamasi lietuviško pedagoginio repertuaro plėtra.	https://manonata.lt/
17.	Soundtrap	Soundtrap yra muzikos kūrimo, įrašymo, bendradarbiavimo, edukacijos, dalinimosi platforma. Tai vienas iš daugelio internetinių muzikos kūrimo platformų pavyzdžių.	https://www.soundtrap.com/
18.	Audacity	Audacity yra muzikos įrašymo ir įrašų redagavimo programa. Vienas iš daugelio garso redagavimo programų pavyzdžių.	https://www.audacityteam.org/
19.	Meno avilys	Organizacija „Meno avilys“ rūpinasi medijų edukacija ir kino kultūros pažinimu, organizuoja ir talpina aktualias edukacijas.	https://menoavilys.org/
20.	Mo muziejus	Mo muziejaus tinklapyje pateikiamas įvairus, smalsumą žadinantis turinys: pokalbiai, viktorinos, virtualūs turai, videopasakojimai, MO tinklalaidės, muzikinės temos ir dar daugiau.	http://www.mmcentras.lt/

3.2. IV gimnazijos klasė

Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija. Vizualus menas	Nuoroda
1.	Mokomoji dailės programa	Virtuali dailės pažinimo programa, skirta Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų moksleiviams. Programa turi tris skyrius. Ars I pateikiama informacija apie dailės rūšis ir žanrus. Ars II – apie meno epochas ir stilius, Ars III – apie lietuvių liaudies meną.	http://ars.mkp.emokykla.lt/
2.	„ARS“ II. Meno laikotarpiai	Virtuali dailės pažinimo programa, skirta Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų moksleiviams. Čia galima rasti meno epochų ir laikotarpių nuo	http://ars.mkp.emokykla.lt/Ars2/n_pirmas.htm

Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija. Vizualus menas	Nuoroda
		Kretos-Mikėnų kultūros iki XX amžiaus antros pusės meno.	
3.	Google Arts	Google paieškos programa, padedanti rasti įvairių meno rūšių kūrėjus bei žymiausius jų darbus.	https://artsandculture.google.com/
4.	Vašingtono nacionalinė dailės galerija	Šiame meno muziejuje yra dvi virtualiai peržiūrai pritaikytos parodos. Pirmojoje išvysite – 1740–1895 m. Amerikos mados eksponatus, tai daugybė drabužių iš kolonijinių ir revoliucinių erų. Antroji yra vieno žymiausių olandų baroko laikotarpio tapytojo Johannesio Vermeerio kūrinių kolekcija.	https://artsandculture.google.com/partner/national-gallery-of-art-washington-dc?hl=en
5.	Gugenheimo muziejus Niujorke	Niujorko Guggenheimo muziejaus kolekcijos, apjungiančios ir Venecijos bei Bilbao esančių muziejaus padalinių kolekcijas	https://www.guggenheim.org/collecti-on-online
6.	Thyssen-Bornemisza nacionalinis muziejus Madride	2021 m. balandžio 13 d. sukanka 100 metų, kai gimė Hansas Heinrichas Thyssenas-Bornemisza (1921–2002). 1947 m. baronas paveldėjo savo tėvo kolekciją, papildė ją įsigydamas kitų klasikinių šedevrų ir 1961 m. pradėjo kaupti vieną geriausių privačių XIX ir dvidešimtojo amžiaus tapybos kolekcijų. Rūpindamasis išsaugoti savo kolekciją nepažeistą ir dalytis ja su kuo daugiau žmonių 1988 m. jis įsipareigojo paskolinti Ispanijos valstybei 775 kūrinius, o po penkerių metų pasirašė pardavimo sutartį.	https://www.museothyssen.org/en/thyssenmultimedia
7.	Orsė muziejus Paryžiuje	Galite virtualiai pasivaikščioti po šią populiarią galeriją, kurioje yra dešimtys garsių prancūzų menininkų, dirbusių ir gyvenusių nuo 1848 iki 1914 m., kūrinių. Apžvegsite ir nuostabius impresionisto Claude'o Monet bei postimpresionistų Paulio Cézanne ir Paulio Gauguino kūrinius.	https://artsandculture.google.com/partner/musee-dorsay-paris?hl=en
8.	Nacionalinis modernaus ir šiuolaikinio meno muziejus Seule	Tai vienas populiarių Pietų Korėjos muziejų, virtualiai galima aplankyti šiuolaikinio meno ekspozicijas, išsidėsčiusias per šešis aukštus. Čia eksponuojami darbai ne tik iš Korėjos, bet ir iš viso pasaulio.	https://artsandculture.google.com/partner/national-museum-of-modern-and-contemporary-art-korea?hl=en

Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija. Vizualus menas	Nuoroda
9.	San Paulo meno muziejus San Paule	Tai vienas didžiausių ir įžymiausių muziejų Lotynų Amerikoje. Kūriniai jame eksponuojami neįprastu būdu – ant skaidrių plokščių, todėl atrodo tarsi sklaidytų ore.	https://artsandculture.google.com/partner/masp?hl=en
10.	Vincento van Gogho muziejus Amsterdame	Kiekvienas šio išskirtinio tapytojo gerbėjas gali pamatyti jo darbus iš arti – tereikia virtualiai aplankyti didžiausią Vincento van Gogho meno kūrinių kolekciją. Jam dedikuotame muziejuje Amsterdame yra daugiau nei 200 paveikslų, 500 piešinių ir daugiau nei 750 asmeninių laiškų.	https://artsandculture.google.com/partner/van-gogh-museum?hl=en
11.	„Ekspوناتai, kuriuos verta pamatyti“	Tai turistams skirtos virtualios muziejų parodos, kuriose pateikiami unikaliausi ir įdomiausi Lietuvos muziejų ekspوناتai.	http://parodos.emuziejai.lt/

Nr.	Pavadinimas	Trumpa anotacija. Muzika	Nuoroda
1.	YouTube	„YouTube“ yra internetinė vaizdo įrašų bendrinimo ir socialinės žiniasklaidos platforma, priklausanti „Google“. Didelis muzikos įrašų pasirinkimas.	https://www.youtube.com/
2.	LRT Mediateka	Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos laidų, koncertų, spektaklių, filmų archyvas.	https://www.lrt.lt/mediateka
3.	Spotify	Garso įrašų srautinio perdavimo ir žiniasklaidos paslaugų teikėjas.	https://www.spotify.com/
4.	AllMusic	„AllMusic“ yra internetinė muzikos duomenų bazė. Joje kataloguojama daugiau nei trys milijonai albumų įrašų ir 30 milijonų kūrinių, taip pat informacija apie muzikantus ir grupes.	https://www.allmusic.com/
5.	Pakartot	Lietuviškos muzikos archyvas, turintis didžiausią įvairiausių žanrų muzikos duomenų bazę, kurioje talpinama muzika nuo tarpukario iki pačių naujausių kūrinių.	https://www.pakartot.lt/
6.	Every Noise at Once	Įvairius XXI amžiaus populiariosios muzikos stilius iliustruojanti svetainė.	https://everynoise.com/
7.	Lietuvos nacionalinė filharmonija	Lietuvos nacionalinė filharmonija (LNF) – didžiausia šalies koncertinė įstaiga, kuriai 1998 m. liepą suteiktas nacionalinės kultūros įstaigos	https://www.filharmonija.lt/

		statusas. Skaitmeninėje koncertų salėje galima surasti filharmonijos koncertinių programų įrašus. Pateikiamos ir edukacinės programos.	
8.	Klaipėdos koncertų salė	Tai profesionali scenos meno koncertinė įstaiga Vakarų Lietuvoje, kasmet per sezoną pristatanti daugiau kaip 380 įvairaus žanro renginių. Skaitmeninėje salėje galima surasti jų įrašus. Mokytojai ras ir edukacines programas.	https://www.koncertusale.lt/
9.	Classicalmusic	Internetinis BBC korporacijos muzikinis žurnalas, pristatantis Didžiosios Britanijos ir pasaulio muzikos naujienas.	https://www.classical-music.com/
10.	Back2school	Pristatoma meno istorija nuo seniausių laikų iki XXI amžiaus. Apžvelgiama visų rūšių meno (muzikos, dailės, skulptūros, architektūros) raida.	http://www.back2school.lt/paskait
11.	Projektas - muzika	Lietuvos muzikos ir teatro akademijos projektas „Elektroninis muzikos vadovėlis“. Lietuvių autoriai pristato įvairias muzikines temas.	http://projektas-muzika.lmta.lt/media/
12.	Music Tech Teacher	Pagalba muzikos mokytojui: pamokų planai, mokomoji medžiaga ir kt.	http://www.musictechteacher.com
13.	Liveabout	Tarp kitų laisvalaikio temų patraukliai pristatoma ir muzikinė informacija, geriausi įvairių žanrų atlikėjai ir jų albumai – nuo roko, džiazo ir repo iki folko, klasikos ir bliuzo.	https://www.liveabout.com/
14.	Lietuvos Muzikos informacijos ir leidybos centras	Lietuvos Muzikos informacijos ir leidybos centras telkia, sistemina, viešina, publikuoja ir eksportuoja Lietuvos muzikos kultūros profesionalią informaciją ir kūrybinę produkciją.	www.mic.lt
15.	Lietuvos muzikos atlikėjų informacijos centras	Lietuvos muzikos atlikėjų informacijos centras supažindina su Lietuvos muzikos atlikėjais, kaupia ir skleidžia informaciją apie Lietuvos muzikos atlikimo meną. Viešina atlikėjų biografijas, atliekamų kūrinių sąrašus, garso įrašus, spaudos atsiliepimus.	http://www.musicperformers.lt/

16.	Mano nata	VšĮ „Mano nata“ svarbiausias tikslas – kultūros edukacija. Rengiami šiuolaikinės muzikos populiarinimo, kompozitoriaus ir muzikologo profesijų pristatymo renginiai, rūpinamasi lietuviško pedagoginio repertuaro plėtra.	https://manonata.lt/
17.	Soundtrap	Soundtrap yra muzikos kūrimo, įrašymo, bendradarbiavimo, edukacijos, dalinimosi platforma. Tai vienas iš daugelio internetinių muzikos kūrimo platformų pavyzdžių.	https://www.soundtrap.com/
18.	Meno avilys	Organizacija „Meno avilys“ rūpinasi medijų edukacija ir kino kultūros pažinimu, organizuoja ir talpina aktualias edukacijas.	https://menoavilys.org/

4. Literatūros ir šaltinių sąrašas

Šiame skyriuje pateikiami literatūros šaltiniai, reikalingi menų istorijos dalyko programai įgyvendinti. Pateikti šaltiniai apima dalykinę ir metodinę su skirtingomis menu istorijos temomis susijusią medžiagą.

4.1. III gimnazijos klasė

- Bertman, S. (2005). *Handbook to Life in Ancient Mesopotamia*. Niujorkas: Oksfordas UP.
- Bottéro, J. (2001b). *Everyday Life In Ancient Mesopotamia*. JHU Spauda. ISBN 978-0801868641.
- Chavalas, Mark W. (2003). *Mesopotamia and the Bible*. „Continuum International Publishing Group“. ISBN 978-0-567-08231-2..
- Black, J., Green A. (1992). *Gods, Demons, and Symbols of Ancient Mesopotamia: An Illustrated Dictionary*. p. 144. ISBN 0-292-70794-0.
- Larsen, M. (2000). "The old Assyrian city-state". „Hansen“, Mogensas Hermanas (red.). *A comparative study of thirty city-state cultures: an investigation / conducted by the Copenhagen Polis Centre*. pp. 77–89.
- Janson, H. V., Janson, D. (1977). *History of Art. A Survey of the Major Visual Arts from the Dawn of History to the Present Day*. 2nd.ed. New York: Prentice -Hall
- Moorey, Peter Roger Stuart (1991). *A Century of Biblical Archaeology*. „Westminster John Knox Press“. ISBN 978-0-664-25392-9..
- Piličiauskaitė, L. J. (2021). *Emocinio imitavimo metodas: muzikinio ugdymo, kūrybiškumo ir bendražmogiškų vertybių dialogas*. Vilnius: Sėkmės natos.
- Ringger, H. (1974). *Religions of The Ancient Near East*, Translated by John Sturdy. Philadelphia: The Westminster Press.
- Šidlauskas, A. (2000). Knyga apie europinio meno ištakas. *Kultūros barai*, (11), 91-94.
- Widengren, G. (1946). *Mesopotamian elements in Manichaeism (King and Saviour II): Studies in Manichaeism, Mandaean, and Syrian-gnostic religion*. Lundequistska bokhandeln.
- Nikolova, A. (2020). *East–West Religiosity: Some Peculiarities of Religiosity of European Followers of Eastern Teachings and Practices*. In *Religiosity in East and West* (pp. 77-98). Springer VS, Wiesbaden.
- Jensen, R. M. (2013). *Understanding early Christian art*. Routledge.
- Ettinghausen, R., Grabar, O., & Jenkins, M. (2003). *Islamic art and architecture 650-1250* (Vol. 59). Yale University Press.

15. Feltman, J. M., & Thompson, S. (Eds.). (2019). *The Long Lives of Medieval Art and Architecture* (Vol. 12). Routledge.
16. Ska, i. K. How they see us from afar. About: medieval art, architecture and archaeology in cracow and lesser poland1.
17. Kessler, H. L. (1988). On the state of medieval art history. *The Art Bulletin*, 70(2), 166-187.
18. Portnova, T. V. (2019). Integration of science and art in the study of Renaissance art culture. *Perspectives of Science & Education*, 41(5).
19. Portnova, T. V. (2019). Integration of science and art in the study of Renaissance art culture. *Perspectives of Science & Education*, 41(5).
20. Charles, V. (2012). *Renaissance art*. Parkstone International.
21. Kim, T. S. (2018). The renaissance revisited: from a silk road perspective. *Acta Via Serica*, 3(1), 11-25.
22. Palamarchuk, K. M. (2015). Baroque artistic style in Austria of the XVIII century. *Молодий вчений*, (5 (2)), 169-171.
23. Hills, H. (2021). The matter of miracles: Neapolitan baroque architecture and sanctity. In *The matter of miracles*. Manchester University Press.
24. Samalavičius, A. L. (2018). The legacy of Lithuanian baroque architecture. *Lituanus: the Lithuanian quarterly*, 64(4), 64-81.
25. Neuman, R. M. (2013). *Baroque and rococo Art and Architecture*. Pearson.
26. Andriuškevičius, A. (2002). *Lietuvos dailės istorija*. Vilniaus dailės akademijos leidykla.

4.2. IV gimnazijos klasė

1. Banham, R. (1967). *Theory and Design in the First Machine Age*, New York: Praeger.
2. Banham, R. (1984). *Architecture of the well-tempered environment*, Chicago: Chicago University Press.
3. Benevolo, L. (1977). *History of Modern Architecture*, 2 vols, Cambridge, MA: MIT Press.
4. Behne, A. (1996). *The Modern Functional Building*, tr. Michael Robinson, Santa Monica: Getty Center for the History of Art and the Humanities.
5. Bergdoll, B. (2000). *European Architecture, 1750-1890*, Oxford: Oxford University Press.
6. Collins, P. (1965). *Changing Ideals in Modern Architecture*, London: Faber & Faber.
7. Collins, P. (2004). *Concrete, the vision of a new architecture*, Montreal: McGill-Queen's University Press.
8. Colquhoun, A. (2002). *Modern Architecture*, Oxford: Oxford University Press.
9. Curtis, W. J. R. (1996). *Modern Architecture, since 1900*, London: Phaidon.
10. Harvey, D. (1990). *The Condition of Postmodernity*, Oxford: Blackwell, 1990 –
11. Heynen, H. (1999). *Architecture and Modernity*, Cambridge, MA: MIT Press.
12. Ibeling, H. (1998). *Supermodernism, Architecture in the Age of Globalization*, Rotterdam: NAI publishers.
13. Jablonskienė, L. (2002). Šiuolaikinė sienų tapyba ir vitražas“. *Lietuvos dailės istorija*, Vilnius, p. 366-367.
14. Karsokienė, G. (2005). Peizažo magija architektūroje ir Žemės mene: referatas. VDA Kauno fakultetas. 16–17, 19–24 p.
15. Mačiulis, A. (2010). Architektūros ir dailės sąveikos naujosios tendencijos. Prieiga per internetą (žiūrėta – 2022 06 09): <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2010~1367175985138/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
16. Moholy-Nagy, L. (2005). *The New Vision: Fundamentals of Bauhaus Design, Painting, Sculpture, and Architecture*, Dover Publications.
17. *Meno istorija* (2006). Nuo viduramžių iki šiuolaikinio meno. Vilnius: Alma litera.
18. *Meno istorijos įvadas* (2002). Vilnius: Alma litera.
19. Read H. (1994). *Trumpa moderniosios tapybos istorija*. Vilnius: Vaga.

5. Užduočių ar mokinių darbų, iliustruojančių pasiekimų lygius, pavyzdžiai

Šiame skyriuje pateikiami užduočių pavyzdžiai, skirti skirtingiems mokinių pasiekimų lygiams bei kompetencijoms ugdyti. Užduočių pavyzdžiai suskirstyti pagal menų istorijos dalyko pasiekimų sritis bei pagal jo mokymo tvarką „2 + 2“, kai dvi temos pamokos skiriamos teorinės medžiagos pateikimui ir dvi kūrybinei-patyriminei veiklai. Pateiktos teorinės užduotys pateikiamose su pasiekimų lygių paaiškinimais, pritaikant Bendrosiose programose pateiktus pasiekimų lygių požymius konkrečiam mokymosi turiniui.

5.1. III gimnazijos klasė

5.1.1. Meninių epochų kontekstų ir meno rūšių pažinimas (A)

Pirmų teorinių pamokų metu mokytojai rekomenduojama surengti refleksiją „Meno vizualus ir estetiškas poveikis“, pateikiant mokiniams dvidešimt klausimų apie meno kūrinį.

„Dvidešimt klausimų apie meno kūrinį“¹¹

1. Apibūdinimas: vizuali apžvalga.

- 1) Ką matote? Kas vyksta? Kaip apibūdintumėte šį meno kūrinį žmogui, negalinčiam tiesiogiai jį stebėti?
- 2) Ar galite įvardinti šiame darbe esančius daiktus, vietas ir žmones?
- 3) Kaip apibūdintumėte šiame darbe esančias formas, erdvę, spalvas bei tekstūrą?
- 4) Kuo šis darbas jums įdomus? Ar galima suprasti, ką šiame darbe buvo sutelktas dėmesys? Kas šiame darbe įsimintiniausia?
- 5) Gal šis darbas jums primena ką nors anksčiau matytą arba išgyventą?

2. Formalioji analizė: santykiai, išdėstymas, kompozicija (kaip dera atskiros dalys)

- 1) Kokias medžiagas ir techniką panaudojo menininkas, kurdamas šį meno kūrinį?
- 2) Kokios formos, išraiškos priemonės, spalvų sistemos ir tekstūra dominuoja ir yra svarbios šiame kūrinyje?
- 3) Ar autorius kaip nors ypatingai panaudojo šiuos meno elementus (linijas, formą, tekstūrą, dydį, spalvą)?
- 4) Ar šis kūrinys sutvarkytas, subalansuotas? O gal jis chaotiškas, trikdantis? Kas yra tos jam būdingos tvarkos arba chaoso priežastis? Naudodamiesi šiais žodžiais apibūdinkite formaliąsias šio kūrinio charakteristikas: vientisumas, įvairovė, kontrastas, atsvaros dinamika, ritmas.
- 5) Ar šis darbas gerai atliktas? Kuo galite pagrįsti savo nuomonę dėl atlikimo kokybės? Kas suteikia šiam darbui unikalumo?

3. Interpretavimas: tema ir reikšmė

- 1) Koks bendras jūsų įspūdis apie šį kūrinį? Kaip manote, apie ką šis darbas?
- 2) Kokias mintis autorius siekė pažadinti mumyse? Kodėl autorius sukūrė šį kūrinį? Kokį pavadinimą duotumėte šiam darbui?
- 3) Kaip manote, ar autoriui pasisekė išreikšti savo mintis?
- 4) Ar šis kūrinys sužadina kokius nors jausmus? Ką jaučiate? Kas žadina šiuos jausmus: tema, spalvų panaudojimas, formos ar autoriaus technika?

¹¹ Parengta pagal Dr. Prabha Sahasrabudhe „Dvidešimt klausimų apie meno kūrinį praktiniams menotyros užsiėmimams“. <http://www.applequest.org/main-It/Patarimai/Daile/Daile.html>

- 5) Ar be to, kas matoma ir akivaizdu, autorius nepanaudojo kitų priemonių, pavyzdžiui, simbolių, kad perteiktų savo mintį? Ar norėtumėte daugiau sužinoti apie šį kūrinį?

4. Sprendimas: nusimanančiųjų nuomonė, patirtimi grįstas vertinimas

- 1) Pritartumėte ar nepritartumėte nuomonei, kad šis kūrinys yra pavykęs? Pagrįskite savo nuomonę.
- 2) Ar šis kūrinys žadina jūsų norą pamatyti daugiau šio autoriaus darbų? Palyginkite šį kūrinį su kitais šio autoriaus darbais.
- 3) Ar, palyginus su kitais to laikmečio kūriniais, šis darbas yra svarbus?
- 4) Ar jūs vertintumėte šį kūrinį? Ar norėtumėte, jeigu galėtumėte, turėti šį kūrinį?
- 5) Ar jūs sutiktumėte su tuo, ką kiti pasakė apie šį darbą atliekant tyrimą?

Pastaba: Remiantis šiuo pavyzdžiu galima pasirinkti ir kitą užduoties temą. Rekomenduojama teorinių pamokų metu daugiau dėmesio skirti žinių apie meno epochas, žanrus, stilius, kūrėjus ir jų žymiausių kūrinius įsisavinimui, skirtingų menų pavyzdžių tyrinėjimui, siejant šį mokymą su mokinio pasaulėžiūros formavimu.

Apibūdina meninių epochų estetinius dorovinius kontekstus ir komentuoja jų susiformavimo priežastis. Įvardija įvairių meno rūšių (dailės, architektūros, skulptūros, muzikos ir kt.) išraiškos priemonės (pvz. spalva, faktūra, kompozicija, ritmas, forma, harmonija ir kt.) (A1.1).	Palygina meninių epochų estetinius dorovinius kontekstus, apibūdina, komentuoja jų susiformavimo priežastis ir apibendrina esminius jų bruožus. Paaškina, kaip meno išraiškos priemonės naudojamos įvairių meno rūšių kūrinių sumanymams atskleisti (A1.2).	Tyrinėja ir apibūdina meno rūšis, išvardija ir klasifikuoja esminius jų bruožus, charakteristikas ir apibendrina juos remdamasis pagrįstais duomenimis bei faktais. Paaškina kaip skirtingų epochų kultūrinis kontekstas atspindėjo įvairių meno rūšių, žanrų atsiradime, kūryboje bei meno išraiškos priemonėse. Palygina skirtingus meno kūrinius bei pateikia savo refleksijas (A1.3).	Analizuoja meno reiškinius įvairiose aplinkose (kultūrinėje, skaitmeninėje ir kt.). Atpažįsta, palygina ir nagrinėja meninių epochų bei įvairių meno rūšių skirtumus (ypatumus). Pagrindžia savo išvalgas. Sukuria pristatymus panaudojant išmaniąsias technologijas bei programinius įrankius. Lanksčiai integruoja turimas žinias ir sukuria kūrybišką rezultatą (A1.4).
Atpažįsta įvairių meno rūšių išraiškos priemonės, tyrinėja meno kūrinius ir artefaktus bei geba priskirti juos konkrečiai meno epochai ar laikotarpiui (A2.1).	Tyrinėja meno kūrinius bei artefaktus, atpažįsta jų raiškos priemones, priskiria juos konkrečiai meno epochai ar laikotarpiui ir pagrindžia faktais esminius jų požymius (A2.2).	Vertina meno kūrinius ir artefaktus, jų raiškos priemones bei technologijas, priskiria juos konkrečiai meno epochai ar laikotarpiui, komentuoja menų istorijos procesus. Savarankiškai lankosi virtualiuose muziejuose, parodose, turuose, koncertų platformose ir, panaudodamas išmaniąsias technologijas, pristato bei komentuoja asmeninę nuomonę,	Kritiškai vertina, pagrindžia ir komentuoja meno kūrinius ir artefaktus, analizuoja ir apibendrina meno raiškos priemones bei technologijas, priskiria juos konkrečiai meno epochai ar laikotarpiui. Savarankiškai realiai ar virtualiu būdu lankosi muziejuose, parodose, turuose, koncertuose ir kituose meno renginiuose. Panaudodamas

		sukeltus įspūdžius, dalyvauja diskusijose (A2.3).	išmaniąsias technologijas, pristato meno kūrinių ar renginio vertinimą atskleidžiančią recenziją, dalyvauja diskusijose, debatuose, žaidimuose (A2.4).
Integruoja menų istorijos pažinimą su asmenine patirtimi, poreikiais ir vertybėmis, išsako patirties reikšmę bei poveikį asmeninei brandai (A3.1).	Tyrinėja ir lygina menų istorijos pažinimą su asmenine patirtimi, poreikiais ir vertybėmis. Pagrįstai ir nuosekliai įvertina menų kūrinio sprendimą, tinkamai taiko sąvokas (A3.2).	Integruoja menų istorijos pažinimą su asmenine patirtimi, poreikiais ir vertybėmis. Pagrįstai ir nuosekliai įvertina meno kūrinio sprendimą, apibrėžia būdingiausius komponentus, tinkamai ir pagrįstai taiko sąvokas. Atpažįsta įvairių meno epochų kūrinių ir artefaktų raiškos priemones (A3.3).	Susieja menų istorijos pažinimą su asmenine patirtimi, poreikiais ir vertybėmis. Pagrįstai ir nuosekliai įvertina meno kūrinio sprendimą, apibrėžia būdingiausius komponentus, tinkamai ir pagrįstai vartoja sąvokas. Nagrinėja, vertina ir komentuoja meno kūrinio idėją ir raiškos priemones asmeninės patirties, šeimos, bendruomenės ir visuomenės poreikių ir vertybių kontekste (A3.4).

5.1.2. Meno pažinimas ir vertinimas (B)

Pirmos kūrybinės-patyriminės pamokos metu rekomenduojama tyrinėti dalyko temą atliepiančius virtualius muziejus, parodas, aiškintis žymiausių kūrinių skiriamuosius bruožus ir išsirinkti antrosios kūrybinės patyriminės pamokos formatą, siejant jį su menų istorijos dalyko programoje pateikiama integracine tema. Pasirinkus kitos pamokos formatą, rekomenduojama mokytojui suskirstyti mokinius į grupes, kiekvienai grupei pateikiant tikslinę pasiruošimo užduotį. Pateikiami keli galimi antrosios kūrybinės-patyriminės pamokos formatai.

Priemonės: kiekvienam mokiniui būtini kompiuteriai ir prieigos prie interneto ryšio.

- 1) **„Diskusijų klubas“**. Mokiniai ruošiasi grupėmis pristatyti ir komentuoti tyrinėtą temą, pagrindinius meninio stiliaus bruožus, vietualiuose meno eksponavimo platformose ieško žymiausių meno kūrėjų ir jų darbų, pasitelkiant išmaniąsias technologijas, ruošia asmeninių refleksijų pristatymus. Kiekviena grupė, greta vizualiais ar audialiais meno kūriniais iliustruoto pristatymo, papildo jį, pavyzdžiui, Renesanso epochos kūrėjo asmenybės ir šių dienų menininko sugretinimu. Taip pat diskusijų klube pirmos patyriminės pamokos metu rekomenduojama kurti diskusinius klausimus Renesanso epochos grožio idealų, šventumo vaizdavimo būdų ir jų atspindžių mene, temomis. Mokytojui patariama naudoti Emocinio imitavimo metodą ir, pasitelkiant žymiausius analizuotos temos meno kūrinius, apmąstyti diskusijos organizavimą visuomenei bei mokinių amžiaus tarpsniui aktualiais klausimais.
- 2) **„Kelionės dienoraštis“**. Pasirinkus šį, antrai kūrybinei-patyriminei pamokai skirtą formatą, mokiniai pirmosios patyriminės pamokos metu raginami kurti savo refleksijas, tariamai „aplankius“, pvz. Egiptą. Šios pamokos metu jie kuria „kelionės įspūdžius“. Pirmą grupę tyrinėja šalies gamtą, žmonių gyvenimą ir, panaudojant išmaniąsias technologijas, ruošia savo pristatymą, antrą grupę – rengia įspūdžius apie

piramides ir faraonus, trečia – apie „matytą“ vaizduojamąjį meną, ketvirta – apie girdėtą muziką. Mokytojui rekomenduojama pasiruošti diskusijai apie Egipto kultūros ir meno reikšmę dabarties visuomenei, panaudojant Emocinio imitavimo metodą.

- 3) **„Klasicizmo mūšis“**. Šio žaidimo esmė – pasirinkti patinkančią nagrinėtos temos meno rūšį ir rinkti argumentus, stengiantis įrodyti pasirinktos meno rūšies pranašumą. Pavyzdžiui, tyrinėjus klasicizmo epochos meną, pirma grupė tampa dailės „fanais“ ir parengia dailės kūriniais iliustruotą pristatymą su 10 priežasčių, įrodančių, kad klasicizmo dailė šioje epochoje buvo pati vertingiausia meno rūšis. Antroji grupė tokiu pačiu būdu įrodo, kad architektūros, o trečioji – muzikos meno svarbą. Mokytojui rekomenduojama ruošti diskusijai, kaip Šviečiamasis amžius, apibrėžiant jam būdingus bruožus, gali atskleisti mokymosi visą gyvenimą reikšmę.
- 4) **„Lobis“**. Mokiniam, pavyzdžiui, nagrinėjus romantizmo meno epochą siūloma pasirengti vaidmenų žaidimui. Vieni mokinių grupė tampa profesoriais ir pradeda rengti pristatymą apie tyrinėjamo laikmečio estetinį dorovinį foną, t.y. kaip romantizmo epochoje gyveno žmonės, kas buvo šiam laikotarpiui svarbu ir kodėl tuo metu buvo gerai ar, atvirkščiai, blogai gyventi. Antra grupė tampa sekliais ir ieško žymaus dailininko, pvz. Eugene Delacroix: aiškina jo gyvenimo faktus, kur gyveno, ką patyrė ir kaip kūrė. Ši grupė gali pasirinkti kelis skirtingų meno rūšių atstovus, pavyzdžiui, patinkančią dailininką, architektą ir muzikantą. Trečios mokinių grupės atstovai tampa keliaujančiais meno kritikais. Jie aplankė daug šalių, lygina romantizmo epochos rėmuose skirtingų šalių menininkų kūrybą, išsako asmeninius pastebėjimus, kas jų nuomone, yra vertinga, o kas – kelia abejonių. Ketvirtoji mokinių grupė tampa abejojančiais, keliančiais klausimus, ar verta apie šią epochą apskritai žinoti, kalbėti. Ši grupė ruošiasi diskusijai žmogaus teisių ir lygių galimybių tema. Lygina žmogaus teises romantizmo epochoje ir dabartinėje visuomenėje. Mokytojui rekomenduojama pasiruošti „lobį“ – romantizmo epochos simbolį – širdelę (ji gali būti iškirpta iš popieriaus, nupiešta, sukurta, nupirktą) ir pasiruošti diskusijai apie 17-19 amž. Lietuvoje susiformavusius atskirų etnografinių regionų kultūrinius ypatumus, radę atgarsį mūsų šalies romantizmo kūrėjų darbuose.

Nurodo virtualių muziejų, parodų, gidų, audio meno koncertų platformų internetines svetaines, komentuoja ir vertina meno kūrinių ir artefaktų novatoriškumą bei aktualumą (B1.1).	Išskiria žinomas virtualių muziejų, parodų, gidų, audio meno koncertų platformų internetines svetaines ir savarankiškai ieško naujų. Komentuoja populiariosios bei kitų kultūrų bruožus, įvertina meno teikiamą naudą (B1.2).	Nagrinėja ir pristato paties naujai surastas virtualių muziejų, parodų, gidų, audio meno koncertų platformų internetines svetaines, komentuoja jų galimybes ir naudą. Analizuoja ir įvertina pokyčius meno istorijos raidoje, išvardija pasitelktas skaitmenines technologijas (B1.3).	Klasifikuoja ir pristato savarankiškai naujai surastas virtualių muziejų, parodų, gidų, audio meno koncertų platformų internetines svetaines, komentuoja jų galimybes ir naudą. Diskutuoja meno epochų konteksto bei asmeninių patirčių temomis (B1.4).
Analizuoja matyto meno kūrinio pavyzdžio raiškos priemones bei elementus, įvardija keletą jų stilistinių bruožų (B2.1).	Analizuoja ir vertina meno kūrinius, jų raiškos elementus ir priemones, formuluoja aktualius amžiaus tarpsniui klausimus. Pristato kritinių mąstymu ir vertinimo kriterijais (kūrybiškumo, kontekstualumo ir kt.) pagrįstą nuomonę (B2.2).	Analizuoja, komentuoja ir vertina meno kūrinius, jų raiškos elementus ir priemones, drauge ieško ir formuluoja atsakymus į amžiaus tarpsniui aktualius klausimus bei komentuoja impresijas asmeninės patirties kontekste (B2.3).	Analizuoja, interpretuoja, komentuoja bei vertina meno kūrinius, jų raiškos elementus ir priemones, savarankiškai ir drauge ieško atsakymų. Atpažįsta, apibrėžia bei išvardija įvairių meno epochų artefaktų raiškos priemones bei jas analizuoja, vertina

			asmeninės patirties kontekste (B2.4).
Įvardija asmeninę meno pažinimo patirtį bei poreikius, komentuoja pagrindinius menų istorijos etapus, nurodo asmeninio dalyvavimo kultūriniame gyvenime svarbą (B3.1).	Nagrinėja meno epochų kūrinius ir vertina atrastą bei pamėgtą meno žanrą, išvardina žymiausius jo kūrėjus bei kūrinius, keliančius daugiausia pozityvių meninių emocijų (B3.2).	Tyrinėja, palygina ir vertina įvairių stilių ir kultūrų, žanrų, pasirinktų žymiausių menininkų kūrybą, jų identitetą, išskiria meno kūrinius, keliančius daugiausia pozityvių emocijų (B3.3).	Įvertina įvairių stilių ir kultūrų, žanrų, pasirinktų žymiausių menininkų kūrybą, laisvai ir kūrybiškai pristato asmenines meno pajautas, refleksijas, išskiriančias daugiausia pozityvių emocijų sukeliančią meno rūšį (B3.4).
Nurodo virtualių muziejų, parodų, gidų, audio meno koncertų platformų internetines svetaines, komentuoja ir vertina meno kūrinių ir artefaktų novatoriškumą bei aktualumą (B1.1).	Išskiria žinomas virtualių muziejų, parodų, gidų, audio meno koncertų platformų internetines svetaines ir savarankiškai ieško naujų. Komentuoja populiariosios bei kitų kultūrų bruožus, įvertina meno teikiamą naudą (B1.2).	Nagrinėja ir pristato paties naujai surastas virtualių muziejų, parodų, gidų, audio meno koncertų platformų internetines svetaines, komentuoja jų galimybes ir naudą. Analizuoja ir įvertina pokyčius meno istorijos raidoje, išvardija pasitelktas skaitmenines technologijas. (B1.3).	Klasifikuoja ir pristato savarankiškai naujai surastas virtualių muziejų, parodų, gidų, audio meno koncertų platformų internetines svetaines, komentuoja jų galimybes ir naudą. Diskutuoja meno epochų konteksto bei asmeninių patirčių temomis (B1.4).
Analizuoja matyto meno kūrinio pavyzdžio raiškos priemones bei elementus, įvardija keletą jų stilistinių bruožų (B2.1).	Analizuoja ir vertina meno kūrinius, jų raiškos elementus ir priemones, formuluoja aktualius amžiaus tarpsniui klausimus. Pristato kritiniu mąstymu ir vertinimo kriterijais (kūrybiškumo, kontekstualumo ir kt.) pagrįstą nuomonę (B2.2).	Analizuoja, komentuoja ir vertina meno kūrinius, jų raiškos elementus ir priemones, drauge ieško ir formuluoja atsakymus į amžiaus tarpsniui aktualius klausimus bei komentuoja impresijas asmeninės patirties kontekste (B2.3).	Analizuoja, interpretuoja, komentuoja bei vertina meno kūrinius, jų raiškos elementus ir priemones, savarankiškai ir drauge ieško atsakymų. Atpažįsta, apibūdina bei išvardija įvairių meno epochų artefaktų raiškos priemones bei jas analizuoja, vertina asmeninės patirties kontekste (B2.4).

5.1.3. Meno istorijos reiškinių ir kontekstų pažinimas (C)

Mokytojui rekomenduojama antrąją kūrybinę-patyriminę pamoką vesti tokiu formatu, koks buvo pasirinktas pirmos kūrybinės-patyriminės pamokos metu. Mokiniai raginami dalyvauti žaidimuose, diskusijose, pristatyti savo refleksijas.

Priemonės: kiekvienam mokiniui būtini kompiuteriai ir prieigos prie interneto ryšio, metodinės priemonės.

- 1) **„Diskusijų klubas“**. Mokiniai grupėmis pristato ir komentuoja tyrinėtą temą, pateikia ir vizualiais ar audialiais pavyzdžiais iliustruoja pagrindinius meninio stiliaus bruožus. Mokytojui rekomenduojama rengti diskusiją, panaudojant Emocinio imitavimo metodą, bei siejant ją su tvarkos ir aplinkos tvarumo

temomis.

Užduotis muzikos klausymui. Tarkim, kad šis muzikos kūrinys atspindi Renesanso meno krypties herojaus vidinius išgyvenimus. Sprendžiant iš šio muzikos kūrinio išraiškos priemonių, kaip galite ši žmogų charakterizuoti? Kaip jis jaučiasi? Ar norėtumėte tokius jausmus, emocijas patirti?

Muzikos klausymas. Josquin Desprez. Motetas ir Šansona.

https://www.youtube.com/watch?v=lh_WD_cLrRY&list=RDlh_WD_cLrRY&start_radio=1&rv=lh_WD_cLrRY&t=0

Refleksija:

- Sutinku su jumis, kad šis kūrinys ryškiai perteikia ramybę, lėtumą, drauge pakylėtumą (čia mokytojas gali detaliau aptarti muzikos išraiškos priemones).
- Jūs jau žinote, kad kiekvienoje epochoje buvo savi grožio idealai ir tai, kad mums dabar yra grožio etalonas, gyvenusiems Renesanse tai, tikėtina, nebūtų gražu. Kaip manote, ar mūsų visuomenėje nėra sureikšmintas išorinis grožis, vidiniam teikiant mažiai dėmesio?
- Renesanso epochoje šventumo vaizdavimui mene buvo skiriamas didelis dėmesys. Kodėl mūsų laikais šventumo tema, pati religija, jos reikšmė tapo mažiau reikšminga? Kas tam turėjo įtakos?

- 2) „**Kelionės dienoraštis**”. Pasirinkus šį antrai kūrybinei-patiriminei pamokai skirtą formatą, mokiniai pristato savo refleksijas, tariamai „aplankius” Egiptą. Pirmoji grupė dalinasi įspūdžiais apie šios šalies gamtą ir žmonių gyvenimą, antroji grupė pasakoja apie piramides ir faraonus, trečioji – apie „matytą” vaizduojamąjį meną, ketvirtoji – apie senovinę bei šiuolaikinę Egipto muziką. Mokytojas rengia diskusiją Egipto kultūros ir meno reikšmę dabarties jaunimui, panaudojant Emocinio imitavimo metodą.

Užduotis meno suvokimui. Mokslo pasiekimų dėka mes galime pamatyti, kaip atrodė prieš tūkstančius metų gyvenę faraonai, šventikai ar paprasti žmonės. Pažiūrėkime šį veido siužetą.

Video siužeto demonstravimas: <https://youtu.be/uKlck2SJnzQ>

Refleksija:

- Kokie jausmai kyla, žvelgiant į šių skulptūrų „atgyjimą”? Kaip, jūsų manymu, jaučiasi šiame tyrime dalyvavę žmonės?
 - Ar jaučiate skirtumą tarp to meto žmonių ir dabarties gyventojų?
 - Ką padeda šis meno „sužmoginimas“ suprasti?
 - Ar senovės Egipto meno pažinimas padėjo geriau suprasti žmogaus galimybes? Kaip tai siejasi su dabarties žmogaus galimybėmis?
 - Kokia jūsų nuomonė apie pradėtą Egipte statyti naująją piramidę?¹² Kokia šių statybų prasmė ir tikslas?
- 3) „**Klasicizmo mūšis**”. Mokiniai, žaisdami šį žaidimą, „kaunasi“ dėl vertingiausio klasicizmo epochos meno rūšies vardo. Pirmą klasicizmo „fanų“ grupę pristato dailės kūriniais iliustruotą pristatymą su 10 priežasčių, įrodančių, kad klasicizmo dailė šioje epochoje buvo pati vertingiausia meno rūšis. Antroji grupė tokiu pačiu būdu įrodinėja architektūros, o trečioji – muzikos meno svarbą. Mokytoji rekomenduojama su mokiniais atlikti šią užduotį.

Užduoties pradžia. Mokytojas klasę suskirsto į tris grupes. Kiekvienos jų paprašo pasirinkti patinkantį vardą ir skaičių nuo 7 iki 90. Atlikus šią užduotį mokiniams pasakoma, kad sugalvotas vardas – tai jų herojaus ar herojės vardas, o skaičius rodo, kiek jam (jai) yra metų. Vėliau mokytojas pateikia mokiniams žmogui per gyvenimą reikalingų mokėjimų bei įgūdžių sąrašą (jų gali būti ir daugiau):

¹² Daugiau informacijos – <https://www.15min.lt/pasaulis-kiseneje/naujiena/kelioniu-pulsas/egipte-statoma-nauja-gigantiska-piramide-ir-nauja-sostine-637-1599498>

- 1) valdyti savo kūno judesius: paimti, judinti, pakelti, išlaikyti, padėti, sėdėti, vaikščioti...
- 2) taisyklingai ir sklandžiai kalbėti;
- 3) skirti spalvas;
- 4) dainuoti, šokti, piešti, groti, vaidinti;
- 5) dirbti technologinius darbus: drožti, kalti, pjauti, sukti, veržti, megzti, siūti, nerti, gaminti valgi...
- 6) spręsti įvairius gyvenimiškus uždavinius, mąstyti, apibendrinti, detalizuoti, sukonkretinti, analizuoti, suvokti įvairius simbolius;
- 7) skaityti, rašyti, pažinti natų raštą;
- 8) skaičiuoti, dirbti su kompiuteriu, braižyti...
- 9) naudotis buitine technika, informacinėmis technologijomis, vairuoti mašiną;
- 10) įsiminti reikiamą informaciją, kaupti reikiamas žinias;
- 11) sportuoti, važinėti dviračiu, plaukti;
- 12) mandagiai elgtis, žinoti etiketo taisykles;
- 13) bendrauti ir draugauti su kitais žmonėmis, turėti empatijos jausmą, t. y. gebėjimą suprasti, ką žmogus vienoje ar kitoje situacijoje gali jausti;
- 14) mylėti, aukotis, tikėti ir pasitikėti, duoti ir reikalauti, atleisti, turėti humoro jausmą, būti sąžiningam; kantriam, ištikimam, tvarkingam, valingam, turėti savo nuomonę, sakyti tiesą, būti drąsiam, tolerantiškam, ryžtingam, atkakliam;
- 15) nebijoti, nesmurtauti, negeisti svetimo turto, nemeluoti, nekurti blogų minčių, nedaryti kitam to, ko pats nenorėtų patirti;
- 16) baigti mokyklą, įsigyti specialybę;
- 17) gebėti kūrybiškai mąstyti ir kurti;
- 18) norėti nuoširdžiai ir stropiai dirbti...

Užduoties tęsinys: Mokiniai grupėse nusprendžia, kurias žinias, gebėjimus ir įgūdžius sukurtas herojus ar herojė jau turėtų mokėti, o kurias – dar reikėtų išmokti.

Refleksija: Mokytojas paprašo mokinių pristatyti savo herojų: kuo jis vardu, kiek jam metų, ką jis gyvenime jau galėtų būti pasiekęs, ko išmokęs?

Užduotis muzikos klausymui: mokytojas pasirenka klasicizmo epochos kompozitorių kontrastingus kūrinius ir prašo mokinių nuspręsti, kuris kūrinys galėtų tapti jų herojaus muzikine charakteristika?

Muzikos klausymas:

- F. J. Haydn. Simfonija nr. 94 „Siurprizų“ (ištrauka) – <https://www.youtube.com/watch?v=tF5kr251BRs>
- V. A. Mocartas. „Turkų maršas“ (Rondo „Alla turca“) - <https://www.youtube.com/watch?v=quxTnEEETbo>
- L. van Bethovenas. Romansas F-dur, nr. 2, op. 50 (ištrauka) – <https://www.youtube.com/watch?v=kbGsoo5w3cs>

Refleksija (tęsinys):

- 1) Kuris muzikos kūrinys galėjo geriausiai iliustruoti jūsų Herojaus amžiaus tarpsnį, dvasinę charakteristiką? Kodėl?
- 2) Pakeiskite herojaus vardą, vietoje jo įrašydami savo vardą. Kaip pasikeistų jau išmoktų ir dar reikiamų išmokti gyvenimo uždavinių sąrašas? Kaip Jums atrodo, kokias gyvenimo keliamas

užduotis reikėtų įveikti pirmiausiai? Kodėl? Kokie uždaviniai žmogaus būties kelyje yra patys svarbiausi? Kodėl? Ar jau pradėjote jų mokintis?

- 3) Kaip mokymasis visą gyvenimą siejasi su Švietimo epochos pagrindiniais siekiais?
- 4) Ar žinote, koks Jūsų klasikinės muzikos kūrinys ar dailės paveikslas galėtų tapti jūsų menine charakteristika? Kodėl?
- 5) „**Lobis**“. Mokiniai žaidžia pasirengtą vaidmenų žaidimą. Profesorių grupė pristato romantizmo epochos estetinį dorovinį foną, t.y. kaip romantizmo epochoje gyveno žmonės, kas buvo šiam laikotarpiui svarbu ir kodėl tuo metu buvo gerai ar, atvirkščiai, bloga gyventi. Sekliai (antra grupė) pristato informaciją apie Eugene Delacroix ar kitą pasirinktą dailininką, architektą ir muzikantą. Meno kritikai (trečia grupė) romantizmo epochos rėmuose lygina skirtingų šalių menininkų kūrybą, išsako asmeninius pastebėjimus, kritikuoja, giria, vertina. Ketvirtoji, abejojančių grupė, kelia diskusinius klausimus, kodėl verta/neverta apie šią epochą žinoti ir kalbėti, lygina žmogaus teises ir lygias galimybes romantizmo epochoje ir dabar. Žaidimui pasibaigus mokytojas apibendrina pateiktus grupių pristatymus, refleksijas ir ragina klasėje ieškoti paslėpto romantizmo epochos lobio (žaidžiamas žaidimas „šilta – šalta“). Grupių atstovai ieško „lobio“ – dėžutės su širdele, - pagrindiniu romantizmo epochos simboliu. Vėliau mokiniai gali diskutuoti mokytojo pasirengta tema, kaip mūsų šalies liaudies menas ir tradicijos atsispindėjo Lietuvos romantikų kūrėjų darbuose.

Atpažįsta meno kūrinių kontekstus bei artefaktus, jų tarpusavio sąsajas ir paskirtį, komentuoja muzikinių stilių ir kultūrų įvairovę (C1.1).	Tyrinėja ir komentuoja meno epochų kūrinius bei artefaktus. Pateikia asmeninę nuomonę bei dalyvauja diskusijose, vykstančiose kūrybinių veiklų metu (C1.2).	Analizuoja kultūros reiškinius, meno epochų kūrinius ir artefaktus. Reiškia nuomonę apie meno socialinių funkcijų įvairovę, jos vaidmenį formuojant asmens tapatybę ir, naudodamas išmaniąsias technologijas, ją pristato klasės bendruomenės aplinkoje (C1.3).	Kritiškai vertina meno epochų kūrinius ir artefaktus, palygina juos su šiuolaikinio meno bei kultūros kontekstais, pateikia savo nuomonę ir diskutuoja mokyklos bendruomenėje vykstančių kūrybinių veiklų metu (C1.4).
Atpažįsta ir komentuoja skirtingų epochų pasaulio muzikinių kultūrų reiškinius, iškiliausius to laikotarpio menininkus ir meno kūrinius (C2.1).	Išvardina skirtingų epochų menininkus bei komentuoja žymiausius jų kūrinius. Išskiria ryškiausius jų kūrybos savitumus bei vertę ne tik menų istorijai, bet ir asmeninėms patirtims (C2.2).	Tyrinėja skirtingų epochų menininkų gyvenimus bei jų meno kūrinius. Nagrinėja meno reiškinius Lietuvos, Europos ir pasaulio kontekstuose, lygina ir argumentuotai juos vertina, išreiškia savo asmeninę nuomonę (C2.3).	Kritiškai vertina skirtingų epochų menininkus, komentuoja ir išskiria ryškiausius jų gyvenimo bei kūrybos bruožus, įvertina patirtų istorinių įvykių poveikį jų kūrybai, parodo jos vertę ne tik menų istorijai, bet ir asmeninėms patirtims (C2.4).
Dalyvauja klasės kultūriniame gyvenime ir asmenines patirtis pristatančiose kūrybinėse	Kuria virtualius meninius pristatymus ir dalyvauja klasės kūrybinėse veiklose,	Pristato savo kūrybines idėjas, remdamasis asmenine patirtimi bei dalyvauja diskusijose,	Aktyviai dalyvauja diskusijose, debatuose, meno renginiuose. Kontekstualizuoja meno

veiklose, diskusijose ir jas vertina (C3.1).	diskusijose. Analizuoja ir komentuoja savo kūrybinę patirtį (C3.2).	žaidimuose, debatuose ir pan. Analizuoja, apibrėžia savo nuomonę, įvardija emocinius, intelektualinius patyrimus, asmenines išvalgas bei pastebėjimus, pasitelkiant medijų meno raiškos priemones (C3.3).	sukeltas asmenines impresijas, emocinius, intelektualinius, socialinius, kultūrinius patyrimus, siedamas juos su šeimos, bendruomenės bei visuomenės vertybėmis. Pasitelkiant išmaniąsias technologijas, kuria meno renginio recenzijas, išreiškia savo argumentuotą ir kūrybišką santykį su kultūros reiškiais (C3.4).
--	---	---	---

5.2.IV gimnazijos klasė

5.2.1. Meninių epochų kontekstų ir meno rūšių pažinimas (A)

Menų istorijos dalyko teorinių pamokų metu mokytojai rekomenduojama pateikti užduotis, skatinančias mokinius kritiškai vertinti XX amžiaus-XXI amžiaus pradžios meno kūrinius, siekiant tyrinėti asmeninį santykį su meno kūriniais, vis ieškant atsakymo į klausimą „Ar tai menas?“. Mokiniai raginami laisvai naršyti po žinomus virtualius meno portalus ir ieškoti naujų. Taip pat rekomenduojama naudoti mokomąją dailės programą „ARS“ <https://ars.mkp.emokykla.lt/> ir atlikti ten pateiktas užduotis.

Apibūdina meninių epochų estetinius dorovinius kontekstus ir komentuoja jų susiformavimo priežastis. Įvardija įvairių meno rūšių (dailės, architektūros, skulptūros, muzikos ir kt.) išraiškos priemones (pvz. spalva, faktūra, kompozicija, ritmas, forma, harmonija ir kt.) (A1.1).	Palygina meninių epochų estetinius dorovinius kontekstus, apibūdina, komentuoja jų susiformavimo priežastis ir apibendrina esminius jų bruožus. Paaiškina, kaip meno išraiškos priemonės naudojamos įvairių meno rūšių kūrinių sumanymams atskleisti (A1.2).	Tyrinėja ir apibūdina meno rūšis, išvardija ir klasifikuoja esminius jų bruožus, charakteristikas ir apibendrina juos remdamasis pagrįstais duomenimis bei faktais. Paaiškina kaip skirtingų epochų kultūrinis kontekstas atsispindėjo įvairių meno rūšių, žanrų atsiradime, kūryboje bei meno išraiškos priemonėse. Palygina skirtingus meno kūrinius bei pateikia savo refleksijas (A1.3).	Analizuoja meno reiškinius įvairiose aplinkose (kultūrinėje, skaitmeninėje ir kt.). Atpažįsta, palygina ir nagrinėja meninių epochų bei įvairių meno rūšių skirtumus (ypatumus). Pagrindžia savo išvalgas. Sukuria pristatymus panaudojant išmaniąsias technologijas bei programinius įrankius. Lanksčiai integruoja turimas žinias ir sukuria kūrybišką rezultatą (A1.4).
Atpažįsta įvairių meno rūšių išraiškos priemones, tyrinėja meno kūrinius ir artefaktus bei geba priskirti juos konkrečiai	Tyrinėja meno kūrinius bei artefaktus, atpažįsta jų raiškos priemones, priskiria juos konkrečiai meno epochai ar laikotarpiui ir pagrindžia	Vertina meno kūrinius ir artefaktus, jų raiškos priemones bei technologijas, priskiria juos konkrečiai meno epochai ar laikotarpiui,	Kritiškai vertina, pagrindžia ir komentuoja meno kūrinius ir artefaktus, analizuoja ir apibendrina meno raiškos priemones bei

meno epochai ar laikotarpiai (A2.1).	faktais esminius jų požymius (A2.2).	komentuoja menų istorijos procesus. Savarankiškai lankosi virtualiuose muziejuose, parodose, turuose, koncertų platformose ir, panaudodamas išmaniąsias technologijas, pristato bei komentuoja asmeninę nuomonę, sukeltus įspūdžius, dalyvauja diskusijose (A2.3).	technologijas, priskiria juos konkrečiai meno epochai ar laikotarpiui. Savarankiškai realiai ar virtualiu būdu lankosi muziejuose, parodose, turuose, koncertuose ir kituose meno renginiuose. Panaudodamas išmaniąsias technologijas, pristato meno kūrinių ar renginio vertinimą atskleidžiančią recenziją, dalyvauja diskusijose, debatuose, žaidimuose (A2.4).
Integruoja menų istorijos pažinimą su asmenine patirtimi, poreikiais ir vertybėmis, išsako patirties reikšmę bei poveikį asmeninei brandai (A3.1).	Tyrinėja ir lygina menų istorijos pažinimą su asmenine patirtimi, poreikiais ir vertybėmis. Pagrįstai ir nuosekliai įvertina menų kūrinio sprendimą, tinkamai taiko sąvokas (A3.2).	Integruoja menų istorijos pažinimą su asmenine patirtimi, poreikiais ir vertybėmis. Pagrįstai ir nuosekliai įvertina meno kūrinio sprendimą, apibrėžia būdingiausius komponentus, tinkamai ir pagrįstai taiko sąvokas. Atpažįsta įvairių meno epochų kūrinių ir artefaktų raiškos priemones (A3.3).	Susieja menų istorijos pažinimą su asmenine patirtimi, poreikiais ir vertybėmis. Pagrįstai ir nuosekliai įvertina meno kūrinio sprendimą, apibrėžia būdingiausius komponentus, tinkamai ir pagrįstai vartoja sąvokas. Nagrinėja, vertina ir komentuoja meno kūrinio idėją ir raiškos priemones asmeninės patirties, šeimos, bendruomenės ir visuomenės poreikių ir vertybių kontekste (A3.4).

5.2.2. Meno pažinimas ir vertinimas (B)

Pirmos kūrybinės-patyriminės pamokos metu rekomenduojama analizuoti dalyko temą atliepiančius virtualius muziejus, gidų turus, parodas, aiškintis žymiausių kūrinių skiriamuosius bruožus, vis labiau stengiantis atrasti labiausia patinkančią meno rūšį. Taip pat šios pamokos metu patariama išsirinkti antrosios kūrybinės-patyriminės pamokos formatą, siejant jį su menų istorijos dalyko programoje pateikiama integracine tema. Pasirinkus kitos pamokos formatą, rekomenduojama mokytojui suskirstyti mokinius į grupes, kiekvienai grupei pateikiant tikslinę pasiruošimo užduotį. Pateikiami keli galimi antrosios kūrybinės-patyriminės pamokos planai.

Priemonės: kiekvienam mokiniui būtini kompiuteriai ir prieigos prie interneto ryšio.

- 1) „**Meno aukcionas**“. Pasirinkus šį vaidmenų žaidimą mokinių grupės pasidalina roles: vieni tampa menininkais, kuriančiais žymius meno, pavyzdžiui, minimalizmo dailės, skulptūros, architektūros,

muzikos kūrinius ir meno instaliacijas, kiti – radijo stočių ar dienraščių žurnalistais, besidominčiais neeiliniu meno kūrinių aukcionu ir atvykusiomis į mūsų šalį „žvaigžėmis“, tretieji – meno kolekcionieriais, norinčiais įsigyti vertingų darbų. Mokytojai pataria pasirinkti tinkamą integracinę temą ir susieti ją su dėstoma tema. Šios pirmosios kūrybinės-patyrinės pamokos metu kiekviena grupė ieško jos rolei būtinos informacijos: menininkai pasirenka „savo kūrybos“ darbus ir ruošiasi dalintis savo kūrybiniais patyrimais, žurnalistai ruošia klausimus, o meno kolekcionieriai, iš menininkų sužinoję būsimame aukcijoje patiekiamus darbus (abi grupės suderina „sukurtų“ darbų sąrašą), domisi jų verte minimalistinio ir viso dabartinio meno kontekste.

- 2) **„Muziejaus kūrimas“**. Pasirinkus šį vaidmenų žaidimą mokiniai grupėse pasiskirsto muziejaus kūrimo darbus: vieni kuria muzikos salę (iš virtualių video ir audio platformų ši grupė renkasi žymiausias tyrinėjamą temą iliustruojančius muzikos kūrinius bei ruošia kompozitorių personalijų trumpus pristatymus), antri – kuria dailės salę ir renkasi žymiausias paveiklus bei rengia trumpus dailininkų pristatymus, tretieji – kuria skulptūros (pagal funkciją), - paminklinės, dekoratyvinės, kamerinės ir smulkiosios ekspozicijas. Kiekviena grupė iš savo tarpo išsirenka gidą, pristatantį muziejaus lankytojams (kitų grupių mokiniai) savo grupės sukurtas ekspozicijas bei parengia atraktyvias užduotis. Mokytojai, pavyzdžiui, tyrinėjant XX amžiaus I pusės Vakarų Europos klasikinį modernizmą, pataria pasirodyti diskusijai, siejant minėtą temą su pilietinės visuomenės savikūros ekstremalių situacijų kontekste.
- 3) **„Neuro mokslai ir menas“**. Tyrinėjant XXI pradžios meną, mokiniai pirmosios kūrybinės-patyrinės pamokos metu dalinasi savo virtualiai aplankytų įvairių meno renginių įspūdžiais, diskutuoja kur veda menininkų meno kūrime dalyvaujantys kompiuteriai, jų programos. Mokytojas skatina suskirstytas mokinių grupes pasirinkti diskusijų temas:
 - a. „Kas yra ir kas nėra meno kūrėjas“;
 - b. „Aš ir *Hatsune Miku*. Išmaniosios technologijos XXI amžiaus mene“¹³
 - c. „Ar XXI amžiaus menas yra apokaliptinis?“

Mokytojai pataria trumpai paliesti mokslo bei meno sąsają ir neseniai atsiradusią neuromokslo ir dailės jungtį – neurografiką – transformacinį metodą, grafikos būdu padedantį spręsti žmogaus problemas, susijusias su vidiniais išgyvenimais. Šis meno terapijos metodas leidžia išlieti savo emocijas ant popieriaus ir, dirbant su piešiniu, pasinerti į pasąmonės gelmes. Tokia geros piešimo technikos nereikalaujanti terapija padeda spręsti problemas ir keisti realybę. Mokiniais užduodami namų darbai pasidomėti šiuo meno terapijos metodu ir pagalvoti apie problemą, kurią norėtų išspręsti.

Nurodo virtualių muziejų, parodų, gidų, audio meno koncertų platformų internetines svetaines, komentuoja ir vertina meno kūrinių ir artefaktų novatoriškumą bei aktualumą (B1.1).	Išskiria žinomas virtualių muziejų, parodų, gidų, audio meno koncertų platformų internetines svetaines ir savarankiškai ieško naujų. Komentuoja populiariosios bei kitų kultūrų bruožus, įvertina meno teikiamą naudą (B1.2).	Nagrinėja ir pristato paties naujai surastas virtualių muziejų, parodų, gidų, audio meno koncertų platformų internetines svetaines, komentuoja jų galimybes ir naudą. Analizuoja ir įvertina pokyčius meno istorijos raidoje, išvardija pasitelktas skaitmenines technologijas (B1.3).	Klasifikuoja ir pristato savarankiškai naujai surastas virtualių muziejų, parodų, gidų, audio meno koncertų platformų internetines svetaines, komentuoja jų galimybes ir naudą. Diskutuoja meno epochų konteksto bei asmeninių patirčių temomis (B1.4).
---	---	--	---

¹³ Rekomenduojama šiai grupei susipažinti su Hatsune Miku - <https://www.youtube.com/watch?v=0o3S7rJpUzU> ir pasižiūrėti jos virtualų koncertą - https://www.youtube.com/watch?v=PIQIdq5mv_k

Analizuoja matyto meno kūrinio pavyzdžio raiškos priemones bei elementus, įvardija keletą jų stilistinių bruožų (B2.1).	Analizuoja ir vertina meno kūrinius, jų raiškos elementus ir priemones, formuluoja aktualius amžiaus tarpsniui klausimus. Pristato kritinių mąstymu ir vertinimo kriterijais (kūrybiškumo, kontekstualumo ir kt.) pagrįstą nuomonę (B2.2).	Analizuoja, komentuoja ir vertina meno kūrinius, jų raiškos elementus ir priemones, drauge ieško ir formuluoja atsakymus į amžiaus tarpsniui aktualius klausimus bei komentuoja impresijas asmeninės patirties kontekste (B2.3).	Analizuoja, interpretuoja, komentuoja bei vertina meno kūrinius, jų raiškos elementus ir priemones, savarankiškai ir drauge ieško atsakymų. Atpažįsta, apibrėžia bei išvardija įvairių meno epochų artefaktų raiškos priemones bei jas analizuoja, vertina asmeninės patirties kontekste (B2.4).
Įvardija asmeninę meno pažinimo patirtį bei poreikius, komentuoja pagrindinius menų istorijos etapus, nurodo asmeninio dalyvavimo kultūriniame gyvenime svarbą (B3.1).	Nagrinėja meno epochų kūrinius ir vertina atrastą bei pamėgtą meno žanrą, išvardina žymiausius jo kūrėjus bei kūrinius, keliančius daugiausia pozityvių meninių emocijų (B3.2).	Tyrinėja, palygina ir vertina įvairių stilių ir kultūrų, žanrų, pasirinktų žymiausių menininkų kūrybą, jų identitetą, išskiria meno kūrinius, keliančius daugiausia pozityvių emocijų (B3.3).	Įvertina įvairių stilių ir kultūrų, žanrų, pasirinktų žymiausių menininkų kūrybą, laisvai ir kūrybiškai pristato asmenines meno pajautas, refleksijas, išskiriančias daugiausia pozityvių emocijų sukeliančią meno rūšį (B3.4).
Nurodo virtualių muziejų, parodų, gidų, audio meno koncertų platformų internetines svetaines, komentuoja ir vertina meno kūrinių ir artefaktų novatoriškumą bei aktualumą (B1.1).	Išskiria žinomas virtualių muziejų, parodų, gidų, audio meno koncertų platformų internetines svetaines ir savarankiškai ieško naujų. Komentuoja populiariosios bei kitų kultūrų bruožus, įvertina meno teikiamą naudą (B1.2).	Nagrinėja ir pristato paties naujai surastas virtualių muziejų, parodų, gidų, audio meno koncertų platformų internetines svetaines, komentuoja jų galimybes ir naudą. Analizuoja ir įvertina pokyčius meno istorijos raidoje, išvardija pasitelktas skaitmenines technologijas (B1.3).	Klasifikuoja ir pristato savarankiškai naujai surastas virtualių muziejų, parodų, gidų, audio meno koncertų platformų internetines svetaines, komentuoja jų galimybes ir naudą. Diskutuoja meno epochų konteksto bei asmeninių patirčių temomis (B1.4).
Analizuoja matyto meno kūrinio pavyzdžio raiškos priemones bei elementus, įvardija keletą jų stilistinių bruožų (B2.1).	Analizuoja ir vertina meno kūrinius, jų raiškos elementus ir priemones, formuluoja aktualius amžiaus tarpsniui klausimus. Pristato kritinių mąstymu ir vertinimo kriterijais (kūrybiškumo, kontekstualumo ir kt.) pagrįstą nuomonę (B2.2).	Analizuoja, komentuoja ir vertina meno kūrinius, jų raiškos elementus ir priemones, drauge ieško ir formuluoja atsakymus į amžiaus tarpsniui aktualius klausimus bei komentuoja impresijas asmeninės patirties kontekste (B2.3).	Analizuoja, interpretuoja, komentuoja bei vertina meno kūrinius, jų raiškos elementus ir priemones, savarankiškai ir drauge ieško atsakymų. Atpažįsta, apibrėžia bei išvardija įvairių meno epochų artefaktų raiškos priemones bei jas analizuoja, vertina

			asmeninės patirties kontekste (B2.4).
--	--	--	---------------------------------------

5.2.3. Meno istorijos reiškinių ir kontekstų pažinimas (C)

Mokytojui rekomenduojama antrąją kūrybinę-patyriminę pamoką vesti pirmos kūrybinės-patyriminės pamokos metu pasirinktu formatu. Mokiniai raginami dalyvauti žaidimuose, diskusijose, kurti bei pristatyti savo refleksijas.

Priemonės: kiekvienam mokiniui būtini kompiuteriai ir prieigos prie interneto ryšio, metodinės priemonės.

- 1) **„Meno aukcionas“**. Pasirinkus šį vaidmenų žaidimą mokytojas gali mokiniams padėti sukurti meno aukciono atmosferą ir tapti jo vedėju. Pradžioje rekomenduojama pristatyti „parduodamų“ kūrinių sąrašą, vėliau suteikiant žodį menininkų grupei, kurie pristato ir pakomentuoja savo parduodamus dailės, skulptūros, architektūros, muzikos kūrinius bei meno instaliacijas, aiškinti kada ir kaip jie buvo sukurti. Radijo stočių ar dienraščių žurnalistai, besidomintys neeiliniu meno kūrinių aukcionu, klausinėja „žvaigždžių“ apie jų požiūrį į kuriamą meno stilių, kūrybos iššūkius, naudojamas technikas, išraiškos ir darbo priemonės, pagrindines meno kūrinių mintis ir idėjas. Meno kolekcionieriai, norintys įsigyti vertingų darbų, kalbasi su žurnalistais bei menininkais ir aiškina, kodėl jie nori įsigyti vieną ar kitą meno kūrinių, kuo jis vertingas, įdomus ir reikšmingas meno krypties, laikmečio ar meno istorijos kontekste. Mokytojui patariama pasirinkti tinkamą integracinę temą ir susieti ją su dėstoma tema. Šios pirmosios kūrybinės-patyriminės pamokos metu kiekviena grupė ieško jos rolei būtinos informacijos: menininkai pasirenka „savo kūrybos“ darbus ir ruošiasi dalintis savo kūrybiniais patyrimais, žurnalistai ruošia klausimus, o meno kolekcionieriai, iš menininkų sužinoję būsime aukcijoje patiekiamus darbus (abi grupės suderina „sukurtų“ darbų sąrašą), domisi jų verte minimalistinio ir viso dabarties meno kontekste.
- 2) **„Muziejaus kūrimas“**. Pasirinkus šį vaidmenų žaidimą, mokytojui rekomenduojama tapti muziejaus administratoriumi ir pakviesti svečius tariamai aplankyti naujai atidarytas ekspozicijų sales. „Užsukus“ į muzikos salę muziejaus svečius pasitinka šios salės gidas ir ekspozicijos kūrėjai, kurie išmaniųjų technologijų pagalba pateikia klausymui tyrinėjamą temą iliustruojančius muzikos kūrinius, o gidas trumpai komentuoja kompozitorių personalijas. Muziejaus lankytojai skatinami muzikos salės kūrėjų bei šios salės gido klausinėti bei diskutuoti aktualiomis temomis ar žaisti „muzikinės mįslės“ žaidimą, kuriame tarp skambančių XIX amžiaus pabaigos muzikos kūrinių reikia atpažinti, pavyzdžiui, impresionistinę muziką. Toliau visi muziejaus lankytojai tariamai pakviečiami į dailės salę, kur susirinkusių laukia nagrinėjamos temos žymiausių paveikslų bei juos kūrusių dailininkų virtuali ekspozicija-pristatymas. Šioje salėje taip pat vyksta diskusijos, galimos žaisti viktorinos. Trečioje meno salėje tariamais muziejaus lankytojams pristatomi, pavyzdžiui, žymiausių Vakarų Europos klasikinio modernizmo skulptūros virtualūs eksponatai. Gidas pristato ir komentuoja savo salės virtualius meno objektus, o lankytojai klausinėja salės kūrėjų. Pasibaigus muziejaus lankymui, mokytojui rekomenduojama mokinius pakviesti į diskusiją, taikant Emocinio imitavimo metodą,¹⁴ nagrinėtą temą siejant su pilietinės visuomenės savikūra ekstremalių situacijų kontekste.

Pasakojimo pradžia: Sakoma, kad žmogaus gyvenimas yra panašus į perėją, kai į kitą gatvės pusę tenka eiti ir baltais, ir juodais dryžiais. Visiems pasitaiko išgyventi sėkmės ir sunkumų periodus.

Užduotis meno suvokimui: Tarkim, kad kelių žmonių gyvenimuose kai kas nutiko.

¹⁴ Daugiau pavyzdžių – Piličiauskaitė, L.J. (2021). Emocinio imitavimo metodas: muzikinio ugdymo, kūrybiškumo ir bendražmogiškų vertybių dialogas. Vilnius: Sėkmės natos.

Mokytojas demonstruoja mokiniams šešias nuotraukas¹⁵ ir aptaria atsakymų variantus.

Refleksija. Kaip šias nuotraukose matomas situacijas išgyvena jūsų herojai? Kaip patirti įvykiai paveikė jų gyvenimus? Ar privertė pasimesti, palūžti, o gal atvirkščiai – sustiprino, suteikė vilties, užgrūdino?

Užduotis muzikos klausymui: Į šiuos klausimus jums padės atsakyti austrų kompozitoriaus Arnoldo Šionbergo Serenada op.24. Kokios muzikos išraiškos priemonės padės jums susidaryti savo nuomonę?

Muzikos klausymas: Arnoldas Šionbergas. Serenada op.24.

Refleksija (tęsinys):

1) Sutinku su jumis, kad nuotraukose matomi herojai, sugalvoję stulbinančią idėją, šeimoje gimus kūdikiui, gal gavus puikų darbo pasiūlymą, patyrus pandemiją, atvykus į nepažįstamą miestą pasitikti naujos ateities ar sutikus gyvenimo meilę vėliau teko toliau eiti gyvenimo keliu ir jį kurti. Visi nuotraukose pateikti įvykiai buvo stiprūs savo emociniais išgyvenimais. Psichologai teigia, kad netgi teigiami išgyvenimai, jeigu jie itin stiprūs, yra mus veikiantis stresas, priverčiantis širdį plakti stipriau. Kaip labai stiprių įvykių metu neprarasti savitvardos, logikos ir priimti teisingus sprendimus? Iš kur semtis stiprybės? Ką galėtumėte savo herojams patarti?

3) Ar sutinkate, jog geriausias žmogaus patarėjas yra jis pats? Kodėl? Ar galima išmokyti nešališkai sau patarti? Iš kur žmogus sunkiose situacijose gali pasisemti dvasios stiprybės?

4) Pasak Lucijaus Anėjaus Senekos, IV amžiuje prieš Kristų gyvenusio romėnų filosofo, dramaturgo ir valstybės veikėjo, du dalykai teikia sielai daugiausia stiprybės – tai ištikimybė tiesai ir pasitikėjimas savimi. Ką manote apie tai? Kaip ekstremalių situacijų akivaizdoje išlikti savimi, liudijant žmoniškumą ir šviesiąją asmenybės pusę?

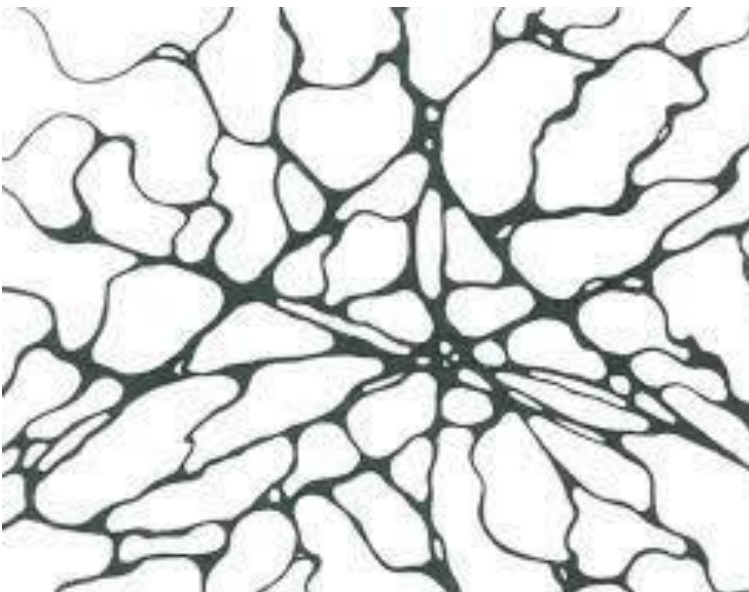
5. „**Neuro mokslai ir menas**“. Antrosios kūrybinės-patyriminės pamokos metu mokinių grupės diskutuoja iš anksto pasirinktomis temomis: „Kas yra ir kas nėra meno kūrėjas“, „Aš ir *Hatsune Miku*. Išmaniosios technologijos XXI amžiaus mene“ bei „Ar XXI amžiaus menas yra apokaliptinis?“ Vėliau

¹⁵ Nuotraukos iš interneto svetainių www.unsplash.com, www.stocksnap.io, www.pexels.com ir asmeninio autorės fotoarchyvo.

mokytojas paklausia mokinių, ką jiems pavyko sužinoti apie neurografiką. Pakomentavus neurografinės linijos piešimo būdą, kai neurografinė linija piešiama nuo savęs kaire ranka (piešimo pavyzdžiai ir komentarai – https://www.youtube.com/watch?v=J6UB6NEgy_0) ir paprašius prisiminti atsineštą problemą (mokiniai jos neturi sakyti), mokytojas pateikia neurografikos piešimo eigą:¹⁶

- 1) Pagalvojama apie tai, kas rūpi ir kokią problemą norima išspręsti;
- 2) Per 3 sekundes ant balto popieriaus lapo kaire ranka įvairiomis grafinėmis linijomis juodu raškliau išliejamos su turima problema susikaupusios emocijos;
- 3) Apvalinami kaire ranka visi linijų susikirtimų kampai;

¹⁶ Nuotrauka iš <http://psichologaskaune.lt/straipsniai/meno-terapija/73:neurografika-%E2%80%93-dar-vienas-b%C5%ABdas-pad%C4%97ti-sau>

- 4) Pridedamos papildomos linijos – pagalba iš išorės – ir piešiamos bei spalvojamos apvalios figūros – resursai, galintys padėti minėtą problemą spręsti;

- 5) Pagalvojame apie resursus simbolizuojančias apvalias figūras ir jas išryškiname. Išryškiname ir lauko linijas.
- 6) Stengiamės iš naujo žvelgti į problemą, ją vertinti ir stengtis pajusti pokyčius.¹⁷

Atpažįsta meno kūrinių kontekstus bei artefaktus, jų tarpusavio sąsajas ir paskirtį, komentuoja muzikinių stilių ir kultūrų įvairovę (C1.1).	Tyrinėja ir komentuoja meno epochų kūrinius bei artefaktus. Pateikia asmeninę nuomonę bei dalyvauja diskusijose, vykstančiose kūrybinių veiklų metu (C1.2).	Analizuoja kultūros reiškinius, meno epochų kūrinius ir artefaktus. Reiškia nuomonę apie meno socialinių funkcijų įvairovę, jos vaidmenį formuojant asmens tapatybę ir, naudodamas išmaniąsias technologijas, ją pristato klasės bendruomenės aplinkoje (C1.3).	Kritiškai vertina meno epochų kūrinius ir artefaktus, palygina juos su šiuolaikinio meno bei kultūros kontekstais, pateikia savo nuomonę ir diskutuoja mokyklos bendruomenėje vykstančių kūrybinių veiklų metu (C1.4).
Atpažįsta ir komentuoja skirtingų epochų pasaulio muzikinių kultūrų reiškinius, iškiliausius to laikotarpio menininkus ir meno kūrinius (C2.1).	Išvardina skirtingų epochų menininkus bei komentuoja žymiausius jų kūrinius. Išskiria ryškiausius jų kūrybos savitumus bei vertę ne tik menų istorijai, bet ir asmeninėms patirtims (C2.2).	Tyrinėja skirtingų epochų menininkų gyvenimus bei jų meno kūrinius. Nagrinėja meno reiškinius Lietuvos, Europos ir pasaulio kontekstuose, lygina ir argumentuotai juos vertina, išreiškia savo asmeninę nuomonę (C2.3).	Kritiškai vertina skirtingų epochų menininkus, komentuoja ir išskiria ryškiausius jų gyvenimo bei kūrybos bruožus, įvertina patirtų istorinių įvykių poveikį jų kūrybai, parodo jos vertę ne tik menų istorijai, bet ir asmeninėms patirtims (C2.4).

¹⁷ Daugiau informacijos - https://neurographic-art.translate.google/? x_tr_sl=en& x_tr_tl=lt& x_tr_hl=lt& x_tr_pto=sc

Dalyvauja klasės kultūriniame gyvenime ir asmenines patirtis pristatančiose kūrybinėse veiklose, diskusijose ir jas vertina (C3.1).	Kuria virtualius meninius pristatymus ir dalyvauja klasės kūrybinėse veiklose, diskusijose. Analizuoja ir komentuoja savo kūrybinę patirtį (C3.2).	Pristato savo kūrybines idėjas, remdamasis asmenine patirtimi bei dalyvauja diskusijose, žaidimuose, debatuose ir pan. Analizuoja, apibrėžia savo nuomonę, įvardija emocinius, intelektualinius patyrimus, asmenines išvalgas bei pastebėjimus, pasitelkiant medijų meno raiškos priemones (C3.3).	Aktyviai dalyvauja diskusijose, debatuose, meno renginiuose. Kontekstualizuoja meno sukeltas asmenines impresijas, emocinius, intelektualinius, socialinius, kultūrinius patyrimus, siedamas juos su šeimos, bendruomenės bei visuomenės vertybėmis. Pasitelkiant išmaniąsias technologijas, kuria meno renginio recenzijas, išreiškia savo argumentuotą ir kūrybišką santykį su kultūros reiškiniais (C3.4).
--	---	---	--